

Craffu ar Gyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru 2024-25

Chwefror 2024

Cyflwyniad

Ein dull ni

- Cymerom dystiolaeth gan Julie James, AS, y Gweinidog Newid Hinsawdd (y Gweinidog) a Lee Waters, AS, Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd (y Dirprwy Weinidog) yn ein cyfarfod ar 25 Ionawr 2024. Rhoddodd y Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog dystiolaeth ysgrifenedig i'r Pwyllgor ymlaen llaw.
- Mae'r Pwyllgor wedi cynnal sesiynau craffu ar wahân gyda Trafnidiaeth Cymru (TrC) a Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) a bydd yn cynhyrchu adroddiadau ar bob sefydliad maes o law, gan gynnwys ar faterion cyllidebol.

Trosolwg o'r dyraniadau

- Mae cyfanswm dyraniad cyfalaf a refeniw y Prif Grŵp Wariant (MEG) Newid Hinsawdd wedi cael ei leihau 2.9% o gyllideb derfynol 2023-24. Mewn termau real, mae hyn yn ostyngiad o 4.5 y cant.
- Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn rhoi dadansoddiad o'r newidiadau yn y MEG. Ar gyfer 2024-25, cyllideb ddrafft refeniw (neu 'adnodd') Newid Hinsawdd MEG yw £1,216m. Mae hyn yn gynydd o £50.3m (4.3%) yn erbyn cyllideb derfynol 2023-24 o £1,165.7m. Y dyraniad cyfalaf yw £1,632.1m, sef gostyngiad o £134.2m (-7.6%) o £1,766.3m yng nghyllideb derfynol 2023-24.



5. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn esbonio bod £150.1m wedi'i ailddyrranu i leddfu'r pwysau a wynebir gan wasanaethau rheilffyrdd Trafnidiaeth Cymru. Daw £116.3m o hyn o linellau cyllidebol sy'n berthnasol i feysydd pwnc o fewn cylch gwaith y Pwyllgor. Fodd bynnag, mae Llinell Wariant Cyllideb (BEL) refeniw TrC yn dangos £110.8m o gyllid ychwanegol.

6. Y llynedd, gwnaed ailddyraniadau i gefnogi gwasanaethau rheilffyrdd o fewn BELs trafndiaeth, ond eleni, maent yn dod o bob rhan o bortffolio'r Gweinidog. Dywedwyd yn nhystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog:

"Mae nifer o'r newidiadau ariannu a ailbroffiliwyd mewn meysydd lle'r oedd cynnydd wedi'i gynllunio yn y cyllid sylfaenol ar gyfer rhaglen, lle'r oedd rhaglen yn dod i ben a lle mae

patrymau gwariant hanesyddol wedi awgrymu y gellid ail-gwmpasu cyllid heb fawr o effaith. Mae newidiadau i amserlenni cyflawni a gynlluniwyd hefyd wedi'u hystyried, yn hytrach na diffyg cyflawni, yn ogystal â dulliau cyflawni eraill."

7. Pan ymddangosodd gerbron y Pwyllgor, tynnodd y Gweinidog sylw at ymdrechion i leihau biwrocratiaeth a chostau gweinyddu o fewn ei chyllideb portffolio, gyda'r adolygiad sylfaenol o CNC yn cael ei roi fel enghraifft. Pwysleisiodd y Gweinidog y newidiadau diwylliannol a strwythurol a weithredwyd yn CNC, gan ei ddisgrifio fel taith barhaus. Yn yr un modd, bu perthynas wedi'i hailwampio â TrC sy'n canolbwyntio ar fynd i'r afael â heriau'r gyllideb. Rhoddodd y Gweinidog sicrwydd i'r Pwyllgor, eu bod wedi hybu hynny ar draws y MEG i gyd.

8. Trafododd y Gweinidog ddull gweithredu Llywodraeth Cymru yn wyneb cyfyngiadau cyllidebol, gan dynnu sylw at gydweithio â chyfarwyddwyr ar draws gwahanol adrannau. Roedd hyn yn canolbwyntio ar leihau effaith toriadau cyllidebol drwy arafu neu leihau cyllid yn rhannol ar gyfer prosiectau/rhaglenni penodol yn hytrach na'u hatal yn llwyr. Pwysleisiodd y Gweinidog bwysigrwydd cadw rhaglenni'n weithredol er mwyn eu galluogi i gael eu graddio os bydd amgylchiadau ariannol yn gwella.

9. Nododd y Gweinidog fod penaethiaid TrC a CNC yn cymryd rhan mewn cyfarfodydd chwarterol er mwyn sicrhau eu bod yn ymwybodol o effaith eu gwasanaethau ar y gyllideb ehangach.

Ein casgliadau cyffredinol

Rydym yn cydnabod yn llwyr yr anawsterau y mae Llywodraeth Cymru wedi'u hwynebu gyda'r gyllideb ddrafft ar gyfer 2024-25. Yn ystod ein cyfarfod, cafodd ei ddisgrifio fel "storm berffaith", a bod angen cyllid ychwanegol sylweddol i gynnal gwasanaethau rheilffyrdd, effeithiau parhaus chwyddiant uchel, a bwlch o £1.3 biliwn ar draws Llywodraeth Cymru i gyd yn ychwanegu at yr her. Drwy gydol ein hadroddiad, rydym yn gwneud argymhellion i Lywodraeth Cymru ar ffyrdd o liniaru effeithiau hyn.

Wrth wraidd ein pryderon mae'r cydbwysedd rhwng prosiectau uchelgeisiol a chyfrifoldeb cyllidol. Er enghraifft, croesewir gweledigaeth uchelgeisiol TrC o ran cyflawni prosiectau seilwaith sylweddol fel y Metro, ond rydym yn pryderu am gynaliadwyedd ariannol. Mae hyn yn crynhoi'r her y mae Llywodraeth Cymru yn ei hwynebu wrth fynd ar drywydd prosiectau trawsnewidiol o fewn cyfyngiadau cyllideb gyfyngedig. Roeddem yn falch o glywed am y cydweithio agos gyda TrC a CNC yn ystod y broses o osod cyllideb ac ymdrechion i leihau costau biwrocratiaeth a gweinyddu ar draws portffolio'r Gweinidog. Bydd cydweithio a throsolwg parhaus yn hanfodol gyda setliad cyllideb mor heriol.

Rydym yn croesawu'r camau pendant a gymerwyd gan y Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog i gefnogi'r rheilffyrdd, ond fel y nodwyd yn ein hadroddiad, rydym yn pryderu am yr effaith y mae ailddyrranu arian wedi'i chael ar draws y portffolio. Y llynedd, daeth cyllid ychwanegol i gefnogi'r rheilffyrdd o fewn llinellau cyllideb trafniadaeth, tra bod y gyllideb ddrafft wedi golygu bod angen ailddyrranu cyllid o bob rhan o'r portffolio. Mae effaith ehangach hyn yn amlwg yn bryder. Serch hynny, credwn fod sicrhau bod prosiectau neu raglenni'n cael eu graddio'n ôl yn hytrach na'u hatal, yn ddull pragmatig o reidrwydd o dan yr amgylchiadau.

Dim ond cystal â'r wybodaeth a ddarperir i ni y mae ein gallu i wneud gwaith craffu effeithiol. Nid oedd y dystiolaeth ysgrifenedig a gawsom i gefnogi ein gwaith craffu ar gyllideb ddrafft 2024-25 yn cyrraedd y safon a ddisgwyliwn. Roedd gwybodaeth allweddol y gofynnodd y Pwyllgor amdani ar goll heb gydnabyddiaeth nac esboniad, roedd gwybodaeth y dywedwyd ei bod wedi'i chynnwys hefyd ar goll, ac roedd elfennau eraill yn anghywir neu'n anghyflawn. Mae'r diffyg eglurder hwn nid yn unig yn effeithio ar allu'r Pwyllgor i asesu cynlluniau'r Llywodraeth ond hefyd yn adlewyrchu pryderon ehangach ynghylch tryloywder mewn llywodraethu.

Rhaid i'r gyllideb ddrafft adlewyrchu dull integredig, trawslywodraethol sy'n cwmpasu trafndiaeth, yr amgylchedd, ac anghenion cymdeithasol ehangach. Mae hyn yn arbennig o bwysig o ystyried yr heriau cyllidebol presennol. Bydd mynd i'r afael â thlodi trafndiaeth, er enghraifft, yn gofyn am ymyriadau mewn polisïau tai, cyflogaeth ac addysg. Yn yr un modd, rhaid adlewyrchu ymrwymïadau amgylcheddol Llywodraeth Cymru, gan gynnwys bioamrywiaeth ac ynni adnewyddadwy, mewn cynlluniau datblygu ehangach. Dylai'r gyllideb ddrafft fod yn fwy na dogfen ariannol - rhaid iddi fod yn fap ar gyfer Cymru fwy cysylltiedig, hygyrch a chynaliadwy.

1. Trafnidiaeth

Rheilffyrdd

10. Ym mis Hydref 2023, dyfarnwyd cyllid ychwanegol o £125m i TrC yn ystod y flwyddyn. Pan ymddangosodd gerbron y Pwyllgor fis yn ddiweddarach, esboniodd James Price o TrC fod pwysau ariannol wedi codi oherwydd diffyg yn y twf refeniw disgwylidig:

"What we have lost is three years of expected high growth, and that equates roughly to the £100 million figure that we are short of, and, obviously, if you roll that forward, whilst we will recover, I don't imagine that we will recover overnight."

11. Mewn tystiolaeth ysgrifenedig, dywedodd y Gweinidog fod yr arian ychwanegol wedi bod yn hanfodol ar gyfer parhad gwasanaethau rheilffyrdd ledled Cymru ac eglurodd:

"...achoswyd y pwysau hwn gan yr effaith barhaus y mae'r pandemig wedi'i chael ar yr amcanestyniadau refeniw uchelgeisiol o gais gwreiddiol KeolisAmey yn 2018, ochr yn ochr â'r cynnydd mewn rhai costau gweithredol o ganlyniad i chwyddiant."

12. Holodd y Pwyllgor ynghylch yr anghysondeb ymddangosiadol rhwng y dystiolaeth ysgrifenedig, a oedd yn awgrymu bod £150m wedi'i ailddyrranu i leddfu'r pwysau ar y rheilffyrdd, a refeniw BEL TrC a ddangosodd gynnydd o £110.8m. Eglurodd Peter McDonald mai'r £110 miliwn oedd y swm net a ddyrannwyd yn ffurfiol i TrC. Roedd y ffigur cychwynnol o £150 miliwn yn cynrychioli'r amcangyfrif gwreiddiol o'r cyllid angenrheidiol, ond roedd wedi'i leihau am sawl rheswm, gan gynnwys refeniw ychwanegol a gynhyrchwyd gan TrC. Daeth i'r casgliad, o ran y net yn ychwanegol yn y coffrau, dyma'r £110 miliwn.

13. Pwysleisiodd y Gweinidog bwysigrwydd cynnal sefydlogrwydd ariannol ar gyfer gwasanaethau rheilffyrdd. Eglurodd fod Llywodraeth Cymru yn bwriadu buddsoddi yn y gwasanaethau hyn er mwyn denu mwy o deithwyr, a thrwy hynny roi hwb i refeniw tocynnau trên. Dros amser, disgwylir i'r dull hwn leihau'r angen am gymorthdaliadau gan y llywodraeth.

14. Pan ymddangosodd y Gweinidog gerbron y Pwyllgor hwn ym mis Rhagfyr 2023 ar gyfer craffu ar faterion trafniadaeth, tynnodd sylw at yr angen i ail-

raddnodi rhagolygon refeniw TrC i adlewyrchu realiti nifer y teithwyr a chostau cyfalaf.

15. Dywedodd tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog "mae'r £125m a gyhoeddwyd ym mis Hydref yr oedd ei angen i gynnal gweithrediadau rheilffyrdd ledled Cymru wedi'i nodi fel llinell sylfaen". Esboniodd Peter McDonald, yn wahanol i'r flwyddyn ariannol flaenorol, fod y cyllid ychwanegol ar gyfer 2024-25 yn cael ei ddyrannu ymlaen llaw. Mae'r dull rhagataliol hwn yn mynd i'r afael â'r bwlch rhwng costau gweithredu a refeniw tocynnau trên.

16. Ym mis Rhagfyr 2023, dywedwyd wrth y Pwyllgor fod y bwlch rhwng cost rhedeg gwasanaethau rheilffyrdd a refeniw tocynnau trên ar ei uchaf. Bydd cau'r bwlch hwn yn cymryd amser. Yn ystod gwaith craffu ar y gyllideb ddrafft, esboniodd Peter McDonald fod costau yn cael eu codi ymlaen llaw ar gyfer gwasanaethau rheilffyrdd, tra bod refeniw tocynnau trên yn dod yn ddiweddarach. Cydnabu fod y cyfnod rhwng 2023 a 2025-26 yn heriol yn ariannol, a byddai pwysau cyllideb ehangach o fewn Llywodraeth Cymru yn gwaethygu hyn.

17. Aeth y Dirprwy Weinidog i'r afael â'r mater o arian wrth gefn pe bai'r refeniw tocynnau trên yn brin. Cydnabu sefyllfa anodd y gyllideb a'r angen i TrC fod yn ymwybodol o effaith ei reolaeth ariannol ar feysydd hanfodol eraill. Pwysleisiodd yr angen i reoli ac addasu parhaus ymateb i heriau annisgwyl wrth iddynt godi.

18. Ar 10 Ionawr 2024, dywedodd y Sefydliad Astudiaethau Cyllid (IFS) wrth Bwyllgor Cyllid y Senedd bod modd adfer nifer y teithwyr ar ôl y pandemig yng Nghymru yn debyg i'r Alban. Ac eto, doedd Llywodraeth yr Alban ddim wedi gorfod gwneud taliadau mawr ychwanegol i gymhorthdal gweithredol Scotrail yn ystod y flwyddyn. Roedd yn cwestiynu a oedd hyn yn deillio o wahaniaethau mewn tybiaethau gweithredol am dwf neu amcanestyniadau teithwyr a ddefnyddir gan gynigwyr masnachfaint cyn pandemig Covid-19.

19. Tynnwyd sylw'r Dirprwy Weinidog at y mater hwn. Pwysleisiodd fod Trafnidiaeth Cymru yn gweithredu Metro De Cymru, menter seilwaith mawr sy'n wynebu heriau oherwydd chwyddiant. Nododd Peter McDonald fod Cymru a'r Alban ar wahanol gamau yn eu cylchoedd cyllidol priodol.

20. Ychwanegodd Peter McDonald fod TrC yn disodli ei holl gerbydau bron, gyda threnau newydd yn cael eu cyflwyno tua bob 10-14 diwrnod.

Cymorth ar gyfer gwasanaethau bysiau

- 21.** Mae'r gyllideb ddrafft yn cynnwys cyfanswm dyraniad refeniw o £123.4m ar gyfer y BEL Cynnal Bysiau, gan gynyddu o £61m yng nghyllideb ddangosol 2024-25. Fodd bynnag, mae'r cynnydd yn adlewyrchu'r ffaith bod £62.5m wedi'i drosglwyddo o refeniw Tocynnau Teithio Rhatach a'r Cynllun Teithio Rhatach i Bobl Ifanc i adael y rheini ar sero. Mae'r gyllideb refeniw ar gyfer bysiau yn weddol wastad.
- 22.** Nid yw'r Cyfalaf Cynnal Bysiau BEL wedi newid o gyllideb derfynol ddangosol 2024-25, sef £68m. Mae hyn yn cynrychioli cynnydd o £10m o gyllideb derfynol 2023-24.
- 23.** Mewn tystiolaeth ysgrifenedig, ailadroddodd y Gweinidog ei chefnogaeth barhaus i'r sector bysiau. Fel enghraifft, cyfeiriodd y dystiolaeth at y cymorth ariannol a ddarparwyd i weithredwyr bysiau yn ystod y flwyddyn ddiwethaf drwy fentrau fel y Cynllun Brys ar gyfer y Sector Bysiau a'r Gronfa Bontio ar gyfer Bysiau.
- 24.** Amlinellodd tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog fod pedair ffrwd ariannu bysiau wedi'u lleihau i sero (Grant Bus Users UK Cymru, Cludiant i'r Ysgol, Cymorth Refeniw Bysiau a Chyllid Craidd y Gymdeithas Trafnidiaeth Gymunedol). Mae ffrwd ariannu Ategol i Fysiau wedi'i sefydlu gyda £2.4m wedi'i ddyrannu iddo.
- 25.** Eglurodd Peter McDonald mai rhai gweinyddol yn bennaf oedd y newidiadau i'r grantiau. Roedd hyn yn adlewyrchu dull mwy hyblyg o reoli cyllideb. Dywedodd y Dirprwy Weinidog fod atgyfnerthu'r llinellau cyllideb yn adlewyrchu trosglwyddiad i ddull mwy cynlluniedig ac effeithlon o reoli cyllid ar gyfer gwasanaethau bysiau.
- 26.** Cyhoeddodd tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog y bydd y Grant Cymorth Rhwydwaith Bysiau yn cael ei sefydlu ar gyfer y flwyddyn sydd i ddod. Nod y cynllun ariannu newydd hwn yw grymuso awdurdodau lleol i gynnal gwasanaethau cymdeithasol angenrheidiol. Bydd yn gweithredu ar y cyd â'r Grant Cynnal Gwasanaethau Bysiau presennol.
- 27.** Eglurodd Peter McDonald mai bwriad y Grant Cymorth Rhwydwaith Bysiau newydd oedd lleihau ansicrwydd yn y gyllideb i fysiau drwy ddarparu lefel sefydlog o gyllid i awdurdodau lleol ar gyfer gwasanaethau contractio. Ychwanegodd y Dirprwy Weinidog mai'r nod oedd sefydlu rhwydwaith bysiau craidd gofynnol a gomisiynwyd gan gwmnïau bysiau am bris sefydlog.

28. Roedd tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn nodi bod cyllid sy'n ymwneud â gwasanaethau bysiau yn parhau i gael ei ddarparu i TrC. Bwriadwyd defnyddio'r cyllid at sawl diben, gan gynnwys gwaith paratoi ar gyfer masnachfreinio bysiau, rheoli rhwydwaith TrawsCymru, gwasanaethau Fflecsi, a darparu gwybodaeth amserlen drwy Traveline Cymru.

29. Eglurodd y Dirprwy Weinidog y byddai trywydd yn cael ei gyhoeddi'n fuan i amlinellu manylion y newid i fasnachfreinio bysiau. Roedd disgwyl i'r cyfnod pontio gymryd saith mlynedd neu fwy oherwydd ei natur gymhleth a phellgyrhaeddol.

Tlodi trafndiaeth

30. Pan ymddangosodd gerbron y Pwyllgor, cydnabu'r Dirprwy Weinidog fod yr angen i flaenoriaethu buddsoddiad yn y rheilffyrdd wedi effeithio ar feysydd posibl eraill ar gyfer cymorth, megis yr arian sydd ar gael ar gyfer bysiau, a nododd fel buddsoddiad gwell o safbwynt cyfiawnder cymdeithasol. Nododd y Dirprwy Weinidog fater strwythurol ledled y DU mewn polisi trafndiaeth, lle mae gwasanaethau rheilffordd, sy'n aml o fudd i ddemograffeg dosbarth canol, yn cael eu cadw ar draul ehangu gwasanaethau bysiau, sy'n fwy hanfodol i grwpiau incwm is, pobl ag anableddau, a phobl ifanc. Mae'r gwahaniaeth hwn yn amlygu'r angen am ddull mwy cytbwys. Pwysleisiodd fod TrC yn gweithio tuag at greu system drafndiaeth integredig lle mae gwasanaethau bysiau a rheilffyrdd yn cael eu cydgyssylltu'n well nag yn y gorffennol.

31. Roedd tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn cydnabod y byddai angen i TrC gynyddu prisiau rheilffyrdd mewn ymateb i bwysau chwyddiant. Roedd TrC yn archwilio strwythurau prisiau yn seiliedig ar asesiadau effaith a phatrymau defnydd, a allai arwain at gynnydd is mewn prisiau ar lwybrau penodol neu ar gyfer grwpiau penodol o bobl.

32. Cyfeiriodd y Gweinidog at gydweithio â Gweinidogion yr Economi ac Addysg i fynd i'r afael â rhwystrau trafndiaeth i bobl ifanc rhag cael mynediad i addysg a chyflogaeth. Ystyriwyd hyn yn fater trawslywodraethol, ac roedd angen atebion cynhwysfawr y tu hwnt i bolisiau trafndiaeth.

Teithio llesol

33. Mae'r gyllideb ddrafft yn dyrannu £94m o gyfalaf i Linell Wariant Cyllideb Teithio Cynaliadwy a Theithio Llesol. Er nad yw hyn yn gyfystyr â gostyngiad mewn cymhariaeth â chyllideb derfynol 2023-24, mae £5m yn llai na chyllideb

ddangosol 2024-25. Mae'r dyraniad refeniw ar gyfer y BEL hwn wedi gostwng o £1.9m yn 2023-24 i £1.7m yng nghyllideb ddrafft 2024-25.

34. Roedd tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn nodi'r cynnydd a wnaed wrth fynd i'r afael ag argymhellion y Grŵp Trawsbleidiol ar y Ddeddf Teithio Llesol. Mae hyn yn cynnwys ailstrwythuro'r Bwrdd Teithio Llesol, craffu gwell, a rolau ymgysylltu â'r cyhoedd. Mae TrC wedi cyfrannu drwy ddatblygu offeryn blaenoriaethu llwybrau a darparu hyfforddiant teithio llesol i swyddogion ledled Cymru.

35. Ar gyfer 2024-25, pwysleisiodd y Gweinidog y ffocws parhaus ar ehangu cymorth ac offer sydd ar gael i awdurdodau lleol ar gyfer darparu Rhwydweithiau Teithio Llesol. Bydd yr ymdrech hon yn cynnwys adeiladu arbenigedd canolog o fewn TrC ac arbrofi gyda dulliau cyflawni newydd mewn cydweithrediad ag awdurdodau lleol. Un ffocws allweddol fydd hyrwyddo teithio llesol yn effeithiol, gan gynnwys canllawiau i awdurdodau lleol ar eu dyletswydd i hyrwyddo teithio llesol.

36. Tynnodd y Gweinidog sylw at bwysigrwydd y Gronfa Teithio Llesol wrth gefnogi buddsoddiad cyfalaf mewn seilwaith teithio llesol. Dywedodd y dystiolaeth ysgrifenedig ei bod yn cael ei hategu gan raglenni cyllid llai, fel y Grant Llwybrau Diogel mewn Cymunedau, sy'n canolbwyntio ar welliannau teithio mewn ysgolion.

37. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn amlinellu ffocws ar hyrwyddo teithio llesol. Ym mis Rhagfyr, dywedodd Peter McDonald wrth y Pwyllgor fod cyllid cyfalaf yn unig ar gyfer teithio llesol yn annigonol. Pwysleisiodd bwysigrwydd cyllid refeniw ar gyfer teithio llesol sydd wedi gostwng yn y gyllideb ddrafft.

38. Pan ymddangosodd gerbron y Pwyllgor, cydnabu'r Dirprwy Weinidog yr her o hyrwyddo teithio llesol i fyfyrwyr ysgolion uwchradd, yn enwedig mewn ardaloedd gwledig gyda mwy o bellteroedd a thirwedd heriol. Pwysleisiodd botensial beiciau trydan i newid y dull o deithio yn yr ardaloedd hyn. Soniodd am ddogfen drafod sydd ar y gweill i herio'r syniad bod trafndiaeth gynaliadwy a newid moddol yn bryderon trefol yn bennaf. Mynegodd y Dirprwy Weinidog gresynu bod nifer o fentrau sydd â'r nod o ehangu'r defnydd o feiciau trydan, gan gynnwys y prosiect E-Move a benthyciad di-log ar gyfer prynu beiciau trydan, wedi'u cyfyngu oherwydd y sefyllfa ariannol bresennol.

39. Mewn ymateb i gwestiwn am ddefnyddio arian cymunedol o ffermydd gwynt ar gyfer teithio llesol, dywedodd y Dirprwy Weinidog fod prosiectau peilot

wedi dechrau, ond bod cynnydd wedi bod yn araf oherwydd cyfyngiadau'r gyllideb.

Ein barn ni

Rheilffyrdd

Mae'r Pwyllgor yn cydnabod maint yr her y mae TrC, dan arweiniad y Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog, yn ei hwynebu. Nid yn unig y maent yn ceisio cyflawni prosiect seilwaith sylweddol yn y Metro, ond hefyd yn paratoi'r ffordd tuag at ffordd newydd o ddarparu gwasanaethau bws. Yn sicr, mae hon yn weledigaeth uchelgeisiol a thrawsnewidiol. Rydym yn nodi sylwadau'r Gweinidog am bwysigrwydd gwneud gwasanaethau rheilffyrdd yn gynaliadwy ac yn effeithiol yn ariannol fel modd o leihau cymorthdaliadau'r Llywodraeth yn y dyfodol a'r angen i ddal ati.

Mae'r Pwyllgor yn cefnogi dull y Gweinidog mewn egwyddor, ond mae'r ffocws ar reilffyrdd wedi rhoi meysydd eraill o angen dan anfantais. Er ein bod yn cydnabod eu pwysigrwydd, ni all TrC a'r rheilffyrdd gael rhyddid llwyr. Bydd masnachfreinio bysiau yn creu rhwymedigaethau cytundebol pellach, gan gynyddu'r risgiau i Lywodraeth Cymru a phwrs y wlad wrth gario'r risg refeniw. Dylai'r Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog egluro sut y bydd y risgiau hyn yn cael eu rheoli pe bai pwysau'n codi, sy'n debyg i'r rhai a brofir ar hyn o bryd gan wasanaethau rheilffordd.

Rhaid i Lywodraeth Cymru sicrhau bod systemau monitro cadarn ar waith i oruchwylio datblygiad TrC, cwmni a sefydlwyd gydag un diben ond sydd bellach yn trawsnewid yn gorff cyflenwi trafndiaeth aml-ddull.

Dylai Llywodraeth Cymru nodi ei dealltwriaeth o'r amserlenni ar gyfer lleihau'r bwlch rhwng costau a refeniw tocynnau trê'n, a phryd na fydd angen cyllid ychwanegol a ddarperir i TrC i fynd i'r afael â'r diffyg mwyach. Hoffai'r Pwyllgor esbonio'r camau a gymerwyd i sicrhau'r Gweinidog y bydd y codiad sylweddol a ddarperir i TrC yn ddigonol ar gyfer blwyddyn ariannol 2024-25.

Mewn perthynas â'r anghysondeb ymddangosiadol rhwng y dystiolaeth ysgrifenedig (£150m wedi'i ailddyrranu) a BEL refeniw TrC (£110.8m o godiad), hoffai'r Pwyllgor gael eglurhad pellach am y gwahaniaeth hwn mewn tua £40m mewn cyllid - lle mae'n cael ei gynnal, pryd a sut y gellid ei ddefnyddio ac ati.

Mae'r Pwyllgor yn nodi esboniad y Dirprwy Weinidog am y sylwadau gan yr IFS sy'n cymharu Cymru a'r Alban. Fodd bynnag, hoffai'r Pwyllgor gael sicrwydd gan

y Dirprwy Weinidog bod rheolaethau priodol ar waith i reoli'r gwaith o gyflawni prosiect y Metro a disodli cerbydau. Byddai'r Pwyllgor yn ddiolchgar am eglurhad pellach ar gyflwyno cerbydau, gan gynnwys cyfanswm nifer y trenau ar orchymyn pob math, faint sydd wedi'u darparu hyd yma, lle bydd pob un yn gweithredu, a'r cynllun ar gyfer cyflwyno'r gweddill cam wrth gam.

Gwasanaethau bysiau

Mae'r Pwyllgor yn croesawu sicrwydd y Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog o'u hymrwymiad parhaus i wasanaethau bysiau. Mae gwasanaeth bws effeithiol yn hanfodol i gyflawni newid moddol ac, yn ei dro, i gyflawni ymrwymadau Cymru ar y newid yn yr hinsawdd. Rydym yn parhau i bryderu am leihau gwasanaethau bysiau a llwybrau oherwydd diffyg cyllid. Fel yr ydym wedi'i ddweud, rydym yn cydnabod bod hwn yn setliad cyllideb heriol, a bu ffocws angenrheidiol ar y rheilffyrdd. Fodd bynnag, mae adroddiadau yn y cyfryngau bod 10% o lwybrau bysiau wedi'u colli yn ystod 2023 yn frawychus. Byddem yn ddiolchgar am eglurhad gan y Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog am unrhyw waith a wnaed i asesu effaith bosibl dyraniadau cyllideb ddrafft 2024-25 ar lefelau gwasanaethau bysiau, o ystyried cyllideb refeniw gwastad yn fras ac effeithiau chwyddiant.

Rydym yn nodi sylwadau'r Dirprwy Weinidog am gyfuno cyllid grant, a fydd yn galluogi dull mwy effeithlon nag o'r blaen. Rydym yn croesawu ac yn cytuno â hyn mewn egwyddor. Fodd bynnag, byddem yn croesawu eglurhad pellach ar y newid hwn o ran y dull hwn, gan gynnwys manylion y ffrwd ariannu Ategol i Fysiau newydd a'i diben, yn ogystal â sut mae hyn yn wahanol i'r ffrydiau cyllido sydd wedi dod i ben a'r budd ym mhob achos.

Rydym yn croesawu sefydlu'r Grant Cymorth Rhwydwaith Bysiau fel ffordd o sicrhau defnydd mwy effeithlon o gronfeydd cyfyngedig. Mae angen eglurhad pellach ynghylch ei weithredu, gan gynnwys y meini prawf a fydd yn cael eu cymhwyso i'w ddyraniad a sut y bydd y grant yn cael ei reoli. Hoffem gael eglurhad ar sut y bydd y dull arfaethedig o gomisiynu lefelau gofynnol o wasanaethau a chaffael gwasanaethau bysiau craidd yn gweithio ochr yn ochr â system fysiau sydd wedi'i dadreoleiddio.

Dylai Llywodraeth Cymru gyhoeddi canllawiau i awdurdodau lleol ar weithredu'r grant hwn. Byddem yn croesawu eglurhad ynghylch sut y bydd y grant yn rhyngweithio â'r Grant Cynnal Gwasanaethau Bysiau presennol. At hynny, byddem yn croesawu diweddariad ar weithredu'r grant o fewn y chwe mis nesaf.

O ystyried pwysigrwydd y sector a'r angen am sicrwydd, yn enwedig i weithredwyr, mae'r cyfnod arfaethedig o saith mlynedd ar gyfer trosglwyddo i fasnachfreinio bysiau yn peri pryder i'r Pwyllgor. Rydym yn croesawu cyhoeddiad y Dirprwy Weinidog am gyhoeddi trywydd yn y dyfodol agos a byddwn yn ei ystyried maes o law.

Roedd Llywodraeth Cymru yn gallu darparu dadansoddiad o gyllid refeniw bysiau yn ei phapur. Dywedodd swyddogion nad oedd y dadansoddiad o arian cyfalaf yn barod ar adeg paratoi'r papur. Gofynnwn i hyn gael ei ddarparu wrth ymateb i'r adroddiad hwn.

Tlodi trafnidiaeth

Nododd Trafnidiaeth Cymru nad oes gan 13% o gartrefi Cymru fynediad at gar, a bod 25% o ddefnyddwyr bysiau ag anabledd neu salwch hirdymor. Canfu Ymchwil Prifysgol De Cymru bod yr ardaloedd mwyaf difreintiedig yn gweld y dirywiad mwyaf o ran mynediad at wasanaethau bws yn ystod y pandemig.

O ystyried y pwysau ariannol a darparu gwasanaethau ar fysiau a rheilffyrdd, byddai'r Pwyllgor yn croesawu eglurhad o'r camau a gymerwyd i liniaru tlodi trafnidiaeth wrth flaenoriaethu dyraniadau yn y gyllideb ddrafft.

Nodwn sylwadau'r Dirprwy Weinidog y bydd angen i TrC gynyddu prisiau tocynnau rheilffordd mewn ymateb i bwysau ariannol. Wrth gwrs, mae risgiau y gallai cynnydd mewn prisiau atal teithwyr rhag teithio ar y trenau, sy'n golygu y bydd cau'r bwlch rhwng refeniw tocynnau trên a chostau yn cymryd mwy o amser. Serch hynny, roeddem yn falch bod Llywodraeth Cymru wedi gofyn i TrC ystyried dull cynnil o gynyddu prisiau er mwyn lleihau'r effaith ar rai grwpiau. Dylai Llywodraeth Cymru adrodd yn ôl i'r Pwyllgor hwn ar y cynnydd o fewn y chwe mis nesaf.

Rydym yn cytuno â'r Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog am bwysigrwydd cysoni cynlluniau trafnidiaeth â chynlluniau datblygu eraill. Fodd bynnag, hyd yn hyn, bu diffyg eglurder ynghylch amserlenni ar gyfer Cynlluniau Datblygu Strategol. Byddem yn ddiolchgar am ddiweddariad gan y Dirprwy Weinidog ar y mater hwn.

Roeddem yn falch o glywed bod y Gweinidog yn gweithio gyda'i chydweithwyr ar draws y llywodraeth i fynd i'r afael â rhwystrau trafnidiaeth y mae pobl ifanc yn eu hwynebu wrth gael mynediad at addysg a chyflogaeth. Rydym yn croesawu sicrwydd y Gweinidog bod y mater hwn yn cael ei gydnabod fel

pryder trawslywodraethol. Byddem yn croesawu rhagor o fanylion am gynnydd o fewn y chwe mis nesaf.

Teithio llesol

Er gwaethaf cynnydd yng nghyllid cyfalaf Llywodraeth Cymru yn ystod y blynyddoedd diwethaf, nid oes llawer o dystiolaeth bod cyfraddau teithio llesol wedi cynyddu ers pasio Deddf Teithio Llesol 2013.

Rydym yn nodi y bu gostyngiadau yn y cyllid arfaethedig ar gyfer teithio llesol. Yn ystod y gwaith craffu ar y gyllideb y llynedd, nododd y Dirprwy Weinidog nad oedd cyllid ar y lefel a nodwyd yn flaenorol oherwydd cyfyngiadau capasiti a gallu o fewn llywodraeth leol. Pan ymddangosodd gerbron y Pwyllgor ym mis Tachwedd 2023, nododd James Price fod cynnydd yn cael ei wneud ac mae awdurdodau lleol wedi dangos uchelgais newydd o ran cyflwyno cynlluniau teithio llesol. Byddem yn ddiolchgar o gael y wybodaeth ddiweddaraf am y mater hwn.

Rydym yn parhau i bryderu am yr effaith ehangach bosibl ar dargedau newid moddol os nad yw buddsoddiad teithio llesol yn ddigonol. Dylai'r Dirprwy Weinidog egluro a fydd y cyllid a ddyrannwyd yn ddigonol i ariannu'r holl gynlluniau arfaethedig neu a fydd rhai cynlluniau'n cael blaenoriaeth. Os mai'r olaf ydyw, dylai'r Dirprwy Weinidog nodi'r meini prawf ar gyfer gwneud penderfyniadau o'r fath. At hynny, dylai'r Dirprwy Weinidog rannu manylion â'r Pwyllgor o'r gwaith y mae TrC wedi'i wneud i fynd i'r afael â materion capasiti a gallu llywodraeth leol er mwyn sicrhau defnydd effeithiol o'r arian sydd ar gael.

Roeddem yn falch bod dystiolaeth y Gweinidog yn manylu ar gynnydd wrth fynd i'r afael ag argymhellion y Grŵp Trawsbleidiol ar Deithio Llesol. Byddem yn falch o gael yr wybodaeth ddiweddaraf am gynnydd o fewn y chwe mis nesaf. Rydym hefyd yn croesawu ffocws y llywodraeth ar hyrwyddo teithio llesol, gan gynnwys cynlluniau i gyhoeddi canllawiau i awdurdodau lleol, o dan y Ddeddf Ansawdd Aer a Seinweddau newydd. Dylai'r Gweinidog egluro a yw cyllid wedi'i ddyrannu i awdurdodau lleol ar gyfer y gwaith hwn.

Tynnodd y Dirprwy Weinidog sylw at botensial beiciau trydan i hwyluso teithio llesol ond nododd fod cyfyngiadau ariannol yn cynnwys mentrau cyfyngedig fel y prosiect E-Move a benthyciadau di-log ar gyfer beiciau trydan. Rydym yn gofyn am ragor o fanylion am y cynlluniau hyn, gan gynnwys a yw cyfleoedd ariannu arloesol wedi'u harchwilio, megis o gynlluniau buddion cymunedol sy'n gysylltiedig â phrosiectau ynni adnewyddadwy.

Yn olaf, byddem yn ddiolchgar pe byddai'r Dirprwy Weinidog yn rhoi dadansoddiad o'r BEL cyfalaf Teithio Cynaliadwy a Llesol i'r Pwyllgor nad oedd Llywodraeth Cymru yn gallu ei ddarparu yn ei phapur, er gwaethaf ein cais amdano, gan gynnwys dyrannu cyllid ar gyfer teithio llesol a'r gwariant y pen ar gyfer 2024-25.

Argymhellion

Recommendation 1. Dylai'r Gweinidog egluro'r anghysondeb rhwng y dystiolaeth ysgrifenedig o £150 miliwn a ailddyrannwyd a Therfyn Gwariant Cyllideb (BEL) refeniw TrC o £110.8 miliwn, sy'n nodi ble mae'r tua £40 yn cael ei gadw, a sut / pryd y caiff ei ddefnyddio.

Recommendation 2. Dylai'r Gweinidog amlinellu cynllun clir a manwl, gan gynnwys amserlenni, ar gyfer lleihau'r bwch rhwng costau rheilffyrdd a refeniw tocynnau trê'n yng nghyd-destun newid patrymau defnydd teithwyr a chwyddiant uchel. Dylai'r cynllun hwn nodi pryd na fydd angen cyllid ychwanegol i TrC mwyach.

Recommendation 3. Dylai'r Gweinidog roi sicrwydd bod mesurau rheoli priodol ar waith i reoli'r gwaith o gyflawni'r prosiect Metro ac adnewyddu cerbydau.

Recommendation 4. Dylai'r Gweinidog ddiweddarau'r Pwyllgor ar gyflwyno cerbydau, gan gynnwys cyfanswm nifer y trenau wedi'u harchebu o bob math, lle bydd pob un yn gweithredu, faint sydd wedi'u darparu a'r cynllun ar gyfer cyflwyno'r gweddill cam wrth gam.

Recommendation 5. Dylai'r Gweinidog sicrhau bod TrC ac awdurdodau lleol yn ymgysylltu'n effeithiol â theithwyr a dinasyddion eraill i egluro'n well y weledigaeth o system trafndiaeth gyhoeddus aml-ddull a'r broses sy'n cael ei dilyn i gyflawni hynny.

Recommendation 6. Dylai'r Gweinidog nodi pa waith sydd wedi'i wneud i asesu effaith y dyraniadau yng nghyllideb 2024-25 ar lefelau gwasanaeth bysiau gan ystyried y gyllideb refeniw gwastad yn fras ac effeithiau chwyddiant.

Recommendation 7. Dylai'r Gweinidog ddarparu rhagor o wybodaeth am y newid yn y dull o ariannu bysiau, gan gynnwys manylion y ffrwd ariannu Ategol i Fysiau newydd a'i ddiben, yn ogystal â sut mae hyn yn wahanol i bob un o'r ffrydiau ariannu a ddaeth i ben sy'n rhoi'r budd ym mhob achos.

Recommendation 8. Dylai'r Gweinidog gyhoeddi canllawiau i awdurdodau lleol ar weithredu'r Grant Cymorth Rhwydwaith Bysiau.

Recommendation 9. Dylai'r Gweinidog egluro'r meini prawf ar gyfer dyrannu Grant Cymorth Rhwydwaith Bysiau a sut y bydd yn rhyngweithio â'r Grant Cynnal Gwasanaethau Bysiau presennol. Dylai'r Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am weithredu'r grant o fewn y chwe mis nesaf.

Recommendation 10. Dylai'r Gweinidog ddarparu manylion am gynnydd ymdrechion trawslywodraethol i fynd i'r afael â'r rhwystrau trafndiaeth y mae pobl ifanc yn eu hwynebu wrth gael mynediad i addysg a chyflogaeth.

Recommendation 11. Dylai'r Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Pwyllgor am ymdrechion i fynd i'r afael â materion capasiti a gallu llywodraeth leol mewn perthynas â theithio llesol. Dylai'r Gweinidog nodi pa gamau sy'n cael eu cymryd i annog awdurdodau lleol i wella cydweithredu er mwyn cynyddu capasiti.

Recommendation 12. Dylai'r Gweinidog egluro a fydd y cyllid a ddyrannwyd ar gyfer teithio llesol yn ddigonol i ariannu cynlluniau arfaethedig ac, os na, pa feini prawf a ddefnyddir i flaenoriaethu'r cynlluniau hyn.

Recommendation 13. Dylai'r Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf o fewn y chwe mis nesaf ar y cynnydd a wnaed wrth fwrw ymlaen â'r argymhellion gan y Grŵp Trawsbleidiol ar Deithio Llesol.

Recommendation 14. Dylai'r Gweinidog egluro a yw cyllid wedi'i ddyrannu i awdurdodau lleol ar gyfer hyrwyddo teithio llesol yn unol â'u dyletswyddau newydd o dan y Ddeddf Ansawdd Aer a Seinweddau.

Recommendation 15. Dylai'r Dirprwy Weinidog roi rhagor o fanylion am gynlluniau ar gyfer annog defnyddio beiciau trydan, gan gynnwys a yw cyfleoedd ariannu arloesol wedi'u harchwilio.

Recommendation 16. Dylai'r Gweinidog ddarparu dadansoddiad o'r BEL Cyfalaf Bysiau a chyllid teithio llesol, gan gynnwys gwariant y pen. Gofynnwn i gyfres pum mlynedd gael ei darparu ar gyfer pob un fel yn y blynyddoedd diwethaf.

Recommendation 17. Dylai'r Gweinidog egluro sut y caiff yr hierarchaeth trafndiaeth gynaliadwy ei adlewyrchu yn nyraniadau'r gyllideb, o ran proses y gyllideb a'r lefelau cyllido penodol a ddyrennir i bob lefel.

2. Bioamrywiaeth

40. Mae'r cyfalaf BEL 'Bioamrywiaeth, Tystiolaeth ac Iechyd Planhigion' wedi aros yn sefydlog ar £12.5m. Mae'r refeniw BEL wedi gostwng £1.5m, o £13.3m yng Nghyllideb Ddangosol 2024-25 i £11.8m yn y gyllideb ddrafft (-11.3%).

Ariannu adfer natur

41. Mewn gohebiaeth i'r Pwyllgor, gwnaeth Cyswilt Amgylchedd Cymru (WEL) fynegi pryderon y bydd buddsoddiad mewn adfer natur yn cael ei ddadflaenoriaethu o ystyried y cyfyngiadau cyllidebol presennol.

42. Wrth sôn am hyn, pwysleisiodd y Gweinidog bwysigrwydd dull integredig, gan ychwanegu ei bod yn gweithio gyda'r sector amgylcheddol, Cyfoeth Naturiol Cymru, ac adrannau eraill Llywodraeth Cymru i geisio trosoli'r holl arian y gallwn [i fuddsoddi mewn adfer natur].

Pwysigrwydd buddsoddiad preifat

43. Mewn tystiolaeth ysgrifenedig i'r Pwyllgor Cyllid, tynnodd RSPB Cymru sylw at y ffaith na fydd buddsoddiad cyhoeddus yn ddigon i ariannu adferiad byd natur. Roedd yn pwysleisio rôl hollbwysig Llywodraeth Cymru wrth alluogi buddsoddiad preifat cyfrifol. Amlygodd WEL nad oes llwybr nac amserlen glir i arwain buddsoddiad preifat.

44. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn dweud bod "cyllideb wedi'i dyrannu i gefnogi datblygiad model cyllid arloesol yn y dyfodol" i fynd i'r afael â'r argyfwng naturiol. Mewn tystiolaeth lafar, rhoddodd ddiweddariad ar y gwaith hwn, gan ddweud eu bod yn gweithio gyda nifer o weithredwyr, gan gynnwys y Clymblaid Dan 2 fyd-eang... o ran sut y gallant ysgogi cyllid gwyrdd o bob cwr o'r byd. Pwysleisiodd bwysigrwydd osgoi gwyrddgalchu.

45. Esboniodd swyddog y Gweinidog mai'r cam nesaf fyddai datblygu egwyddorion i arwain y broses o wneud penderfyniadau a sicrhau buddsoddiad cyfrifol. Disgwylwyd set o egwyddorion arfaethedig yn hanner cyntaf eleni ac y byddai, gobeithio, yn cael eu cwblhau erbyn diwedd y flwyddyn.

Gwreiddio bioamrywiaeth ar draws y llywodraeth

46. Yn ystod sesiwn graffu ar y gyllideb ddrafft y llynedd, cydnabu'r Gweinidog fod angen gwneud mwy i gyflawni ymrwymiad Llywodraeth Cymru yn ymgorffori

bioamrywiaeth ar draws y llywodraeth gyfan. Yn ystod y sesiwn eleni, rhoddodd y Gweinidog a'r Dirprwy Weinidog sawl enghraifft o sut mae bioamrywiaeth yn cael ei phrif ffrydio, gan gynnwys drwy Lwybr Newydd i Natur (Cynllun Gweithredu Adfer Natur Llywodraeth Cymru ar gyfer y Rhwydwaith Ffyrdd Strategol), sydd eisoes wedi cyflawni canlyniadau cadarnhaol.

47. Cydnabu'r Gweinidog fod gwariant ar fioamrywiaeth yn anodd iawn i'w nodi ar draws cyllideb Llywodraeth Cymru. Cyfeiriodd at gyllideb y Cynllun Ffermio Cynaliadwy, sy'n rhan o'r portffolio Materion Gwledig, fel enghraifft o wariant ar fioamrywiaeth. Eglurodd y Gweinidog fod y Grŵp Cynghori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb wedi cytuno i ystyried sut y gall Llywodraeth Cymru integreiddio bioamrywiaeth yn well i'r broses o gynllunio'r gyllideb.

48. Mae RSPB Cymru wedi awgrymu y byddai Cynllun Gweithredu Adfer Natur (NARP) sydd wedi'i gostio gan draws y llywodraeth yn caniatáu buddsoddiad strategol ym myd natur. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn dweud bod yr NARP "yn cael ei ddiweddarau ar hyn o bryd i gyd-fynd â'r targedau a'r nodau a nodir yn y Fframwaith Bioamrywiaeth Byd-eang newydd, yn ogystal â diffinio'r camau sydd eu hangen i gyflawni ein targedau statudol domestig arfaethedig".

Cyllid Rhaglen Rhwydweithiau Natur

49. Mae [Naratif Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru](#) yn dweud bod y gostyngiad yn y dyraniad refeniw yn BEL 'Bioamrywiaeth, Tystiolaeth ac Iechyd Planhigion' wedi'i gyflawni drwy ailbroffilio'r Rhaglen Rhwydweithiau Natur" ac y bydd "buddsoddiad yn parhau y flwyddyn nesaf ond ar raddfa lai". Yn dilyn y **Plymio Dwfn Bioamrywiaeth**, ymrwymodd Llywodraeth Cymru i "ehangu a chynyddu" y Rhaglen Rhwydweithiau Natur. Caiff prosiectau eu hariannu drwy'r **Gronfa Rhwydweithiau Natur** (NNF). Ym mis Hydref 2023, dywedodd y Gweinidog wrth y **Pwyllgor** bod y Rhaglen Rhwydweithiau Natur yn ganolog i gyrraedd y targed 30x30.

50. Dywedodd y Dirprwy Weinidog wrth y Pwyllgor yn ystod sesiwn graffu ar y gyllideb ddrafft:

"we had originally intended to increase the scale and pace of delivery for the [Nature Networks] programme. The overall allocation is now equivalent to that made this year, to secure and build on the investment... We haven't been able to scale it up in the way we originally planned, but we aren't scaling it

back either, other than some efficiency in the revenue aspects of it.”

Ein barn ni

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i atal colli bioamrywiaeth erbyn 2030 a sbarduno adferiad yn unol â'r Fframwaith Bioamrywiaeth Byd-eang y cytunwyd arno. Ni ddangoswyd unrhyw arafu yn nirywiad bioamrywiaeth yn [Adroddiad Sefyllfa Byd Natur](#) (Medi 2023), felly bydd cyflawni'r ymrwymiad hwn yn her aruthrol.

Fel yr amlinellwyd gan y Gweinidog, mae'r Rhaglen Rhwydwaith Natur yn ganolog i gyflawni'r nod '30x30'. Mae'n anffodus, felly, nad yw'r dyraniad cyllideb yn darparu i'r rhaglen gael ei hehangu a'i graddio, fel yr addawyd. Fel y dywedodd WEL wrthym, mae angen i ni adfer natur tra bod rhywfaint i weithio gyda hi o hyd... Bydd ond yn mynd yn ddrutach ac anodd ei wneud, po hwyaf y byddwn yn parhau. Os bydd sefyllfa ariannol Llywodraeth Cymru yn gwella, rydym yn disgwyl i'r Gweinidog ystyried a ellir darparu cyllid ychwanegol ar gyfer y Rhaglen Rhwydwaith Natur.

Rydym yn cefnogi'r alwad am Gynllun Gweithredu Adfer Natur trawslywodraethol wedi'i gostio i ganiatáu buddsoddiad cyhoeddus strategol ym myd natur. Bydd hyn yn gwella tryloywder ac yn cefnogi craffu, a fydd yn gynyddol bwysig pan fydd y targedau bioamrywiaeth statudol ar waith.

Rydym yn pryderu am yr effaith anuniongyrchol y bydd gostyngiadau mewn cyllid ar draws portffolio'r Gweinidog yn ei chael ar gyrrff anllywodraethol amgylcheddol. Rydym yn cydnabod nad ydynt yn cael eu hariannu'n uniongyrchol gan Lywodraeth Cymru, ond maent yn cyflawni diben gwerthfawr o ran cefnogi'r gwaith o gyflawni polisiau mewn sawl ffordd, gan gynnwys drwy fonitro ac ymgysylltu â'r cyhoedd.

Nod argymhellion y Plymio Dwfn Bioamrywiaeth yw ysgogi camau ymlaen i gefnogi'r nod o '30x30'. Nid yw'n glir faint o gyllid sydd wedi'i ddyrannu i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r argymhellion na sut mae'r gwaith o gyflawni'r gwaith yn datblygu. Mae'r Gweinidog wedi ymrwymo i ddiweddarau'r Senedd bob dwy flynedd ar gynnydd, ond mae'r ail ddiweddariad bellach yn hwyr. Rydym yn disgwyl i'r Gweinidog fynd i'r afael â'r materion hyn.

Rydym yn cydnabod na fydd buddsoddiad cyhoeddus ar ei ben ei hun yn ddigon i sicrhau adferiad natur. Mae buddsoddiad preifat yn hanfodol i fynd i'r afael â'r bwch cyllido ym maes natur.

Ers sawl blwyddyn, mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn gweithio tuag at ddatblygu model cyllid arloesol a chynaliadwy ar gyfer bioamrywiaeth, gan ymgorffori'r defnydd o fuddsoddiad preifat. Rydym yn falch bod cynnydd yn cael ei wneud o'r diwedd, ond mae'n rhaid iddo barhau ar frys. Rydym yn disgwyl i'r model cyllid gael ei gwblhau cyn y broses o gynllunio'r gyllideb ar gyfer 2025-26 a'i defnyddio i lywio penderfyniadau gwariant. Dylai'r Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf inni am gynnydd.

Argymhellion

Recommendation 18. Pe bai amgylchiadau ariannol Llywodraeth Cymru yn gwella, dylai'r Gweinidog ystyried cynyddu'r dyraniad yn y gyllideb ar gyfer 2024-25 i ehangu a chynyddu Rhaglen y Rhwydwaith Natur.

Recommendation 19. Dylai'r Gweinidog ymrwmo i sicrhau bod y Cynllun Gweithredu Adfer Natur diwygiedig yn cael ei gostio i gefnogi buddsoddiad cyhoeddus strategol ym myd natur, gwella tryloywder a chefnogi gwaith craffu.

Recommendation 20. Dylai'r Gweinidog egluro sut y mae'n gweithio ar y cyd â'r Gweinidog dros Faterion Gwledig i sicrhau'r effaith gorau posibl o arian cyfyngedig ar gyfer bioamrywiaeth, gan gynnwys drwy'r Cynllun Datblygu Cynaliadwy arfaethedig.

Recommendation 21. O fewn chwe mis i gyhoeddi'r adroddiad hwn, dylai'r Gweinidog adrodd i'r Pwyllgor ar y cynnydd a wnaed tuag at ddatblygu model cyllid arloesol a chynaliadwy i sicrhau adferiad natur. Dylai hyn gynnwys y drafft egwyddorion arweiniol ar gyfer buddsoddi preifat cyfrifol i gefnogi adferiad byd natur.

Recommendation 22. Dylai'r Gweinidog ymrwmo i sicrhau bod y model cyllid /arloesol a chynaliadwy yn cael ei gwblhau cyn y broses o gynllunio'r gyllideb ar gyfer 2025-26 ac fe'i defnyddir i lywio penderfyniadau gwariant.

Recommendation 23. Dylai'r Gweinidog egluro faint o gyllid sydd wedi'i ddyrannu yng nghyllideb ddrafft 2024-25 i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r argymhellion a'r camau gweithredu Plymio Dwfn Bioamrywiaeth, ac ymrwmo i gyhoeddi'r ail ddiweddariad bob dwy flynedd ar gynnydd tuag at gyflawni'r argymhellion a'r camau gweithredu cyn diwedd mis Chwefror 2024.

3. Morol

51. Mae'r BEL 'Tystiolaeth Forol, Polisi a Chyllid' yn dangos gostyngiad o £250k mewn cyllid refeniw, o £1.9m i £1.7m.

Oedi wrth gwblhau'r rhwydwaith Ardaloedd Morol Gwarchoddedig

52. Yn dilyn argymhellion Plymio Dwfn Bioamrywiaeth, cyhoeddodd y Gweinidog broses ymgysylltu cyn-ymgyngori ar ddynodi Parthau Cadwraeth Morol. Ers hynny, ymgysylltwyd â rhanddeiliaid ac mae disgwyl ymgynghoriad ffurfiol ar safleoedd arfaethedig yng Ngwanwyn 2024.

53. Mewn ymateb i adroddiad cyllideb ddrafft 2023-24 y Pwyllgor hwn, sicrhodd y Gweinidog y Pwyllgor fod dynodi Parthau Cadwraeth Morol yn flaenoriaeth weithredol gydag adnoddau digonol.

Darparu rheolaeth Ardaloedd Morol Gwarchoddedig

54. Mae CNC yn cynnal asesiadau o gyflwr nodwedd er mwyn blaenoriaethu camau rheoli mewn Ardaloedd Morol Gwarchoddedig. Cwblhawyd a chyhoeddwyd asesiadau nodwedd dangosol yn 2018.

55. Mae tystiolaeth gan WEL yn dweud bod ein moroedd yn aml yn un o'r blaenoriaethau isaf ar gyfer ymyrraeth ac yn tynnu sylw at brosiect Asesu gweithgareddau pysgota Cymru mewn Ardaloedd Morol Gwarchoddedig:

"... this started in 2016 and, seven years on, the assessments haven't all been completed, let alone new management measures considered and put in place."

56. Wrth gyfeirio at gyflawni'r Cynllun Rheoli Rhwydwaith Ardaloedd Morol Gwarchoddedig, dywedodd tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog:

"Dyrennir y gyllideb ar gyfer ariannu prosiectau llwyddiannus a ddyfernir yn ystod yr alwad am gamau gweithredu arfaethedig, gan gyflawni'r blaenoriaethau a'r amcanion a nodir yn y fframwaith rheoli rhwydwaith MPA ar gyfer Cymru."

57. Aeth y Gweinidog i'r afael ag effaith gostyngiad o £250,000 yn y gyllideb ar gyfer prosiectau morol. Soniodd am ymdrechion i leihau'r effaith hon drwy archwilio ffrydiau cyllido amgen, megis ar gyfer Rhwydweithiau Natur, a gwella gwytnwch drwy bartneriaethau fel Partneriaeth Arfordiroedd a Moroedd Cymru.

58. Mewn ymateb i bryderon am oedi pellach wrth gwblhau'r rhwydwaith Ardaloedd Morol Gwarchoddedig, dywedodd y Gweinidog nad yw'r gyllideb ar gyfer y maes hwn wedi ei lleihau ond ei bod yn parhau'n wastad. Cyfeiriodd at waith parhaus, gan gynnwys asesiadau effaith rheoleiddiol a phenderfyniadau lleoliad safle, y disgwylir iddo gael ei gwblhau erbyn 2025.

59. Er gwaethaf cyfyngiadau cyllidebol, ailddatganodd y Gweinidog ei hyder wrth symud ymlaen gyda dynodiadau safle Ardaloedd Morol Gwarchoddedig cyn diwedd tymor y Senedd.

Ein barn ni

Mae'r gostyngiad o £250k mewn cyllid refeniw, o £1.9m i £1.7m, yn ostyngiad sylweddol o dros 13%. Ymddengys bod hyn yn ergyd arall i faes polisi sydd heb ddigon o adnoddau flwyddyn ar ôl blwyddyn. Mae'r diffyg blaenoriaeth parhaus hwn wedi arwain at oedi ar draws y maes polisi, er enghraifft, y prosiect "Asesu Gweithgareddau Pysgota Cymru mewn Ardaloedd Morol Gwarchoddedig," a ddechreuodd yn 2016 ond nad yw wedi'i gwblhau eto.

Yn dilyn y Plymio Dwfn Bioamrywiaeth, disgwylir ymgynghoriad ffurfiol ar safleoedd arfaethedig Parth Cadwraeth Morol yng Ngwanwyn 2024. Mae'r Gweinidog eisoes wedi sicrhau'r Pwyllgor bod dynodi Parth Cadwraeth Morol yn flaenoriaeth weithredol gydag adnoddau digonol. Byddem yn ddiolchgar am sicrwydd pellach gan y Gweinidog na fydd y dyraniadau diweddaraf yn y gyllideb yn effeithio ar gynnydd y gwaith hwn.

Soniodd y Gweinidog am ymdrechion i leihau effaith y gostyngiad o £250,000 yn y gyllideb drwy archwilio ffrydiau cyllido amgen a gwella gwytnwch drwy bartneriaethau. Byddem yn ddiolchgar am ragor o wybodaeth am y mater hwn, yn enwedig y strategaethau cyllido a allai fod yn arloesol ar gyfer prosiectau fel cadwraeth morwellt.

Cadarnhaodd y Gweinidog nad yw'r gyllideb ar gyfer rhwydwaith yr Ardaloedd Morol Gwarchoddedig wedi'i lleihau ond mae'n parhau i fod yn wastad. Mae'r gwaith ar asesiadau effaith rheoleiddiol a phenderfyniadau lleoliad safle yn parhau a disgwylir iddo gael ei gwblhau erbyn 2025. Rydym yn cydnabod bod y Gweinidog yn hyderus y bydd dynodiadau safle Ardaloedd Morol Gwarchoddedig yn cael eu datblygu cyn diwedd tymor y Senedd. Fodd bynnag, o ystyried y wybodaeth a ddarparwyd i ni, credwn y bydd yr amserlen hon yn heriol. Byddem yn ddiolchgar am eglurhad gan y Gweinidog ynglŷn â'r amserlen ar gyfer cwblhau'r gwaith ar ddynodi safle Ardaloedd Morol Gwarchoddedig.

Argymhellion

Recommendation 24. Dylai'r Gweinidog dawelu meddyliau'r Pwyllgor na fydd y gostyngiad mewn cyllid refeniw o £1.9 miliwn i £1.7 miliwn yn cael effaith andwyol ar feysydd polisi morol hanfodol, yn enwedig prosiectau parhaus fel y prosiect "Asesu gweithgareddau pysgota Cymru mewn Ardaloedd Morol Gwarchoddedig."

Recommendation 25. Dylai'r Gweinidog ddarparu manylion am ffrydiau ariannu amgen a chyfleoedd partneriaeth sy'n cael eu harchwilio i liniaru effaith y gostyngiad o £250,000 yn y gyllideb. Dylai hyn gynnwys strategaethau penodol ar gyfer ariannu prosiectau mewn meysydd hanfodol fel cadwraeth morwellt.

Recommendation 26. Dylai'r Gweinidog ailadrodd yr ymrwymiad i'r rhaglen dynodi Parth Cadwraeth Morol (MCZ) a chadarnhau na fydd y dyraniadau diweddaraf yn y gyllideb yn rhwystro cynnydd yr ymgynghoriad ffurfiol ar safleoedd Parth Cadwraeth Morol arfaethedig sydd wedi'i drefnu ar gyfer Gwanwyn 2024.

Recommendation 27. Dylai'r Gweinidog ddarparu amserlen glir a manwl ar gyfer cyflawni asesiadau effaith rheoleiddiol a phenderfyniadau lleoliad safle ar gyfer cwblhau'r rhwydwaith Ardaloedd Morol Gwarchoddedig (MPA).

Recommendation 28. Dylai'r Gweinidog egluro sut y mae'n gweithio ar y cyd â'r Gweinidog dros Faterion Gwledig i sicrhau'r effaith gorau posibl o arian cyfyngedig ar gyfer polisiâu morol, yn enwedig drwy ddyraniadau ar gyfer pysgodfeydd a materion cysylltiedig.

4. Datgarboneiddio tai

Y Rhaglen Cartrefi Clyd

60. Yng nghyllideb ddrafft 2024-25, mae dyraniad refeniw a chyfalaf ar gyfer y Rhaglen Cartrefi Cynnes (WHP) o fewn BEL y 'Rhaglen Tlodi Tanwydd' yn aros yn gyson, sef £4.4m a £35m, yn y drefn honno.

61. Ym mis Mehefin 2023, gwnaeth Llywodraeth Cymru gyhoeddi cynlluniau ar gyfer yr iteriad nesaf o'r Rhaglen Cartrefi Clyd. Yng nghanam cyntaf y Rhaglen bydd y cynllun Nyth presennol, a fydd yn dod i ben ym mis Mawrth 2024, yn cael ei ddisodli gan wasanaeth "sy'n seiliedig ar y galw". Gwnaed newidiadau i'r meini prawf cymhwysedd ar gyfer cymorth gyda mesurau effeithlonwydd ynni,¹ bydd technolegau carbon isel yn cael eu blaenoriaethu (lle mae'n gwneud synnwyr i wneud hynny), a bydd y cap cyllideb fesul cartref yn cael ei gynyddu.

62. Mewn tystiolaeth lafar, dywedodd y Gweinidog wrth yr Is-bwyllgor:

"it wasn't possible to increase the allocation to the new Warm Homes programme for 2024-25, to account for the higher cost of carbon measures...but the scheme is scalable and can be expanded in future years...we've tried to maintain the programme so that we could scale them should better times arrive at any point."

63. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn dweud bod y gwasanaeth sy'n seiliedig ar y galw yn lle "yn werth £250m dros saith mlynedd".

Y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio

64. Mae'r dyraniadau cyllideb drafft ar gyfer y 'Datgarboneiddio Preswyl' ac Ansawdd BEL yn dangos gostyngiad o £1m yn y dyraniad refeniw (o £2.7m yng nghyllideb ddangosol 2024-25 i £1.7m yng nghyllideb ddrafft 2024-25). Mae dyraniad cyfalaf yn aros yn gyson ar £92m.

65. Pan ofynnwyd iddi esbonio'r gostyngiad o £1m mewn dyraniad refeniw, dywedodd y Gweinidog wrth y Pwyllgor eu bod wedi cynnal y refeniw i sicrhau

¹Er mwyn bod yn gymwys am gymorth gyda mesurau arbed ynni, bydd yn rhaid bodloni trothwy incwm isel, yn hytrach na budd-daliadau sy'n dibynnu ar brawf modd.¹

bod y landlordiaid cymdeithasol yn cael eu gwarchod, ochr yn ochr â hyb carbon sero-net Cymru. Ychwanegodd:

"The revenue cut is largely accounted for through a loss of a number of revenue-funded programme posts, so that does affect the pace and momentum at which existing officials can progress current work programmes...the fewer people we have administering the schemes, the slower the schemes go, effectively."

66. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn dweud bod £70m wedi'i ddyrannu i landlordiaid cymdeithasol i gefnogi'r cynllun Rhaglen Ôl-osod wedi'i Optimeiddio (ORP), gyda £18m arall wedi'i ddyrannu i gefnogi gweithredu'r Safon Ansawdd Tai Cymru newydd (SATC).

67. Mae Dadansoddiad BEL (sy'n cyd-fynd â thystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog) yn dweud: Newidiodd sut y caiff cyllid ORP ei dosbarthu i fformiwla o fis Ebrill 2023 a bydd yn cael ei adolygu dros y flwyddyn i gytuno ar ddull diwygiedig o gefnogi datgarboneiddio, darparu SATC ac arloesi parhaus.

68. Mewn tystiolaeth ysgrifenedig i'r Pwyllgor Cyllid, dywedodd Cartrefi Cymunedol Cymru bod y sector tai cymdeithasol yn dal i aros am benderfyniad ar y dull hirdymor o ddatgarboneiddio ar raddfa fawr. Galwodd am gynllun wedi'i gostio'n llawn ac amserlen a strategaeth y gellir ei chyflawni.

69. Yn ei Adroddiad Cynnydd: Lleihau allyriadau yng Nghymru (Mehefin 2023), argymhellodd Pwyllgor Newid Hinsawdd y DU y dylai Llywodraeth Cymru "asesu'n llawn lefel y buddsoddiad sydd ei angen i ddatgarboneiddio tai cymdeithasol a gwneud cynlluniau hirdymor ar gyfer darparu'r cyllid sydd ei angen".

70. Mewn tystiolaeth lafar, eglurodd y Gweinidog eu bod, fel rhan o safon ansawdd tai Cymru, wedi gofyn am arolwg stoc lawn gan bob un landlord cymdeithasol yng Nghymru, cynghorau ac Landlordiaid Cymdeithasol Cofrestredig fel ei gilydd. Cynhelir yr arolygon dros gyfnod o dair blynedd, a bydd canfyddiadau'n cael eu defnyddio i ystyried y gofynion cyllido i ddatgarboneiddio tai cymdeithasol.

Cefnogaeth i'r sector tai preifat

71. Pan ofynnwyd iddi am sut mae cyllideb ddrafft 2024-25 yn cefnogi'r sector sy'n 'gallu talu' i ddatgarboneiddio, cadarnhaodd y Gweinidog unwaith eto fod polisi Llywodraeth Cymru yn canolbwyntio ar y sector tai cymdeithasol ar gyfer

tymor y Senedd hon. Fodd bynnag, eglurodd y byddai'r map llwybrau datgarboneiddio tai preswyl, sy'n cael ei ddatblygu gan y Grŵp Gweithredu Datgarboneiddio (DIG), yn sylfaen ar gyfer gwaith pellach i gefnogi'r sector tai preifat. Mae'r trywydd yn debygol o gael ei gwblhau erbyn diwedd tymor y gwanwyn.

72. Dywedodd y Gweinidog wrth y Pwyllgor hefyd eu bod wedi dechrau gwerthuso amrywiaeth o opsiynau ar gyfer ariannu gwaith ôl-osod yn yr adrannau perchen-feddiannydd a'r sector rhentu preifat, gan gynnwys cyllid grant a chyllid ad-daladwy. Fodd bynnag, meddai, Cyfalaf Trafodion Ariannol (FTC)² wedi'i dorri yn y gyllideb ddiwethaf hon ac nad oes ganddynt unrhyw gyllideb gyfalaf arferol sbâr [i ariannu cynlluniau cyllid ad-daladwy] ar hyn o bryd. Ychwanegodd eu bod yn gweithio gyda Banc Datblygu Cymru a chyrff eraill i weld sut y gallent wneud hynny.

Ein barn ni

Y Rhaglen Cartrefi Clyd

Datgarboneiddio stoc tai Cymru yw un o'r prif heriau sy'n wynebu Llywodraeth Cymru a Llywodraeth Cymru yn y dyfodol. Mae cwestiynau sylfaenol yn parhau ynglŷn â lefel y buddsoddiad sydd ei angen i ddatgarboneiddio'r stoc bresennol a lle bydd y costau'n gostwng. Amcangyfrifodd adroddiad [Cartrefi addas ar gyfer y Dyfodol: Yr Her Ôl-osod](#) (Gorffennaf 2021) gan Gomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru y byddai angen i Lywodraeth Cymru fuddsoddi £1.7bn dros ddeng mlynedd i fynd i'r afael â thlodi tanwydd a datgarboneiddio'r sector tai cymdeithasol. Mae lefelau buddsoddi presennol yn sylweddol is na hyn.

Mae PTC 'newydd' yn rhoi cyfle i Lywodraeth Cymru ddysgu gwersi o ymdrechion y gorffennol, gan sicrhau bod lefelau buddsoddi yn cefnogi'r gwaith ôl-osod ar raddfa fawr ac yn gyflym. Mae'n anffodus, felly, fod cyllid ar gyfer PTC 'newydd' yn aros yn ei unfan.

Mae PTC newydd' yn rhoi mwy o bwyslais ar ddatgarboneiddio na'i ragflaenydd. Fodd bynnag, mae cost technolegau carbon isel a chap cyllideb uwch yn golygu na fydd buddsoddiad yn ymestyn mor bell. Mae'n debygol y bydd llai o gartrefi yn elwa o'r PTC 'newydd' yn 2024-25 na'r flwyddyn ariannol gyfredol. O ystyried

² Mae cyfalaf trafodion ariannol yn cyfeirio at fenthyciadau neu fuddsoddiad ecwiti gan y llywodraeth yn y sector preifat.

yr argyfwng tlodi tanwydd cynyddol a'r angen i gynyddu ymdrechion i ddatgarboneiddio cartrefi Cymru, mae hyn yn peri pryder.

Yn ôl y Gweinidog, mae'r gwasanaeth sy'n seiliedig ar y galw "yn werth dros £270m dros saith mlynedd" – sy'n cyfateb i £38.5m y flwyddyn. Nid yw hyn yn rhoi'r sicrwydd rydym yn ei geisio y bydd lefelau buddsoddi yn y tymor byr i'r tymor canolig yn ddigonol i sicrhau cynnydd cyflym tuag at ddileu tlodi tanwydd a lleihau allyriadau'r sector tai.

Sector tai cymdeithasol

Mae pryder parhaus ynghylch sut y bydd y sector tai cymdeithasol yn talu'r gost o ddatgarboneiddio. Yn ei ddiweddaraf [Adroddiad cynnydd: Lleihau allyriadau yng Nghymru](#) (Mehefin 2023), galwodd Pwyllgor y DU ar y Newid yn yr Hinsawdd ar Lywodraeth Cymru "asesu'n llawn lefel y buddsoddiad sydd ei angen i ddatgarboneiddio tai cymdeithasol a gwneud cynlluniau hirdymor ar gyfer darparu'r cyllid sydd ei angen". Hyd nes y bydd yr asesiad hwn wedi'i gwblhau, mae Llywodraeth Cymru yn gwneud penderfyniadau gwario yn y tywyllwch.

Er ein bod yn nodi tystiolaeth y Gweinidog bod asesiadau stoc ar y gweill, rydym yn pryderu bod cynllun wedi'i gostio'n llawn i lywio penderfyniadau buddsoddi yn y dyfodol yn dal i fod flynyddoedd i ffwrdd. Byddem yn croesawu eglurhad gan y Gweinidog ar yr amserlen y mae hi'n gweithio tuag ato ar gyfer datblygu cynllun o'r fath. Byddem hefyd yn croesawu manylion am ganfyddiadau'r adolygiad o ddsbarthiad cyllid ORP, ac ar gynnydd tuag at gytuno ar ddull ariannu hirdymor i gefnogi'r sector i ddatgarboneiddio.

Sector tai preifat

Yn ein hadroddiad, [Datgarboneiddio'r sector tai preifat](#) (Chwefror 2023), gwnaethom bwysleisio bod angen i Lywodraeth Cymru gyflymu'r gwaith i ddatblygu cynigion ar gyfer atebion ariannol ar gyfer y sector sy'n 'gallu talu'. Rydym yn siomedig, felly, bod oedi ar y cynllun peilot 'profi a dysgu' (sy'n cael ei ddatblygu gan Fanc Datblygu Cymru), a oedd i fod i ddechrau yn 2023-24. Nid yw'n glir a oedd yr oedi oherwydd cyfyngiadau cyllidebol. Rydym yn awyddus i'r cynllun ddechrau cyn gynted â phosibl. Rydym yn gofyn am sicrwydd gan y Gweinidog y bydd cyllid ar gael ar gyfer y cynllun ar gyfer 2024-25.

Argymhellion

Recommendation 29. Dylai'r Gweinidog egluro'r canlyniadau disgwylidig o'r buddsoddiad cyfalaf o £35m yn y Rhaglen Cartrefi Cynnes ar gyfer 2024-25, gan gynnwys amcanestyniad o nifer y cartrefi a fydd yn elwa ar fesurau effeithlonrwydd ynni.

Recommendation 30. Dylai'r Gweinidog ddarparu amserlen ddangosol ar gyfer datblygu cynllun wedi'i gostio'n llawn ar gyfer datgarboneiddio stoc tai cymdeithasol presennol.

Recommendation 31. Dylai'r Gweinidog adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ar y canlynol:

- canfyddiadau'r adolygiad o ddsbarthiad cyllid y Rhaglen Ôl-osod er mwyn Optimeiddio; a
- cynnydd tuag at gytuno ar ddull ariannu hirdymor i gefnogi'r sector tai cymdeithasol i ddatgarboneiddio.

Recommendation 32. Dylai'r Gweinidog egluro sut y mae Llywodraeth Cymru yn ymgysylltu â'r sector sy'n 'gallu talu' i annog deiliaid tai i ôl-osod eu cartrefi.

Recommendation 33. Dylai'r Gweinidog:

- egluro lefel y cyllid sydd ar gael ar gyfer 2024-25 i gefnogi'r cynllun peilot 'profi a dysgu' ar gyfer perchen-feddianwyr sy'n gallu talu; a
- darparu rhagor o fanylion am y cynllun peilot, gan gynnwys ei hyd a sut y bydd canlyniadau'r cynllun yn cael eu monitro a'u gwerthuso.

5. Ynni adnewyddadwy

73. Mae'r BEL adnodd 'Ynni Glân' wedi gweld gostyngiad o £7.9m (o £10.8m yng nghyllideb ddangosol 2024-25 i £2.9m yng nghyllideb ddrafft 2024-25). Mae hyn yn cynnwys trosglwyddiad o £2.5m o fewn y MEG i BEL Ynni Cymru newydd (gweler isod) a gostyngiad pellach o £5.4m o'r gyllideb ddangosol.

74. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn dweud bod Llywodraeth Cymru'n parhau "i flaenoriaethu adnoddau o fewn y BEL Ynni Glân i weithredu argymhellion y Gwaith Ymchwil Manwl ar Ynni adnewyddadwy". Mae'n amlinellu ystod eang o waith arall a ariennir drwy'r BEL.

75. Mewn tystiolaeth lafar, eglurodd y Gweinidog fod y gostyngiad yn y dyraniad ar gyfer y BEL Ynni Glân yn adlewyrchu ailddosbarthu costau datblygu prosiectau ar gyfer Trydan Gwyrdd Cymru (y datblygwr ynni adnewyddadwy sy'n eiddo cyhoeddus), gyda refeniw o £4.5m yn cael ei ailddosbarthu fel cyfalaf (Cefnogi datblygu asedau). Ychwanegodd bod gweddill y gostyngiad wedi ei reoli drwy ddatblygu polisi ynghylch hydrogen, a dal a storio carbon gan ddefnyddio arbenigedd mewnol, yn hytrach na chomisiynu cefnogaeth allanol.

Ynni Cymru

76. Ym mis Awst 2023, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru sefydlu Ynni Cymru i ehangu cynhyrchu ynni adnewyddadwy sy'n eiddo i'r gymuned ledled Cymru. Mae hyn yn cyflawni ymrwymiad yng Nghytundeb Cydweithio 2021.

77. Mae BEL 'Ynni Cymru' yn cynnwys dyraniad cyfalaf o £10m a dyraniad refeniw o £2.5m, y ddau o drosglwyddiadau o fewn y MEG.

78. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn dweud bod tîm bach wedi cael ei recriwtio i arwain y gwaith o gyflawni Ynni Cymru, ac mae dros £900,000 o gyllid grant ar gael i gefnogi datblygu capasiti a gallu o fewn y sector ynni cymunedol.

Trydan Gwyrdd Cymru

79. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn egluro y bydd Trydan Gwyrdd Cymru yn cael ei sefydlu erbyn mis Ebrill 2024 ac y bydd yn ymgynghori â phobl ar leoliadau posibl cychwynnol y prosiect dros y flwyddyn nesaf.

80. Y llynedd, dywedodd y Gweinidog mai'r gyllideb ddangosol a ddyrannwyd i gefnogi'r datblygwr ar gyfer 2024-25 oedd £1.8m, a fydd yn cael ei mireinio wrth i wir gostau gael eu sefydlu yn ystod y flwyddyn nesaf.

Ein barn ni

Bu rhai arwyddion calonogol dros y 12 mis diwethaf bod Llywodraeth Cymru yn gwneud cynnydd tuag at ei hymrwymiadau ar ynni adnewyddadwy. Mae wedi cyhoeddi sefydlu Ynni Cymru a Trydan Gwyrdd Cymru a chyflwyno Bil Seilwaith (Cymru). Ond, gyda gosod targedau mwy ymestynnol ar gyfer cynhyrchu ynni adnewyddadwy, mae angen i Lywodraeth Cymru droi gweithredu'n ganlyniadau. Er ein bod yn croesawu'r targedau newydd, nid yw'n glir a ydynt wedi dylanwadu ar ddyraniadau cyllideb ddrafft ar gyfer 2024-25 a sut y maent wedi gwneud hynny. Dylai'r Gweinidog roi sylw i'r mater hwn.

Rydym yn falch bod Llywodraeth Cymru yn dal i fod ar y trywydd iawn i sefydlu Trydan Gwyrdd Cymru ym mis Ebrill 2024. Fodd bynnag, nid oes llawer o wybodaeth ar gael am nodau'r cwmni, ei amcanion tymor byr, canolig a hir, a threfniadau gweithredol rhwng Trydan Gwyrdd Cymru a Llywodraeth Cymru. Dylai'r Gweinidog roi sylw i'r mater hwn.

Rydym yn pryderu am y diffyg tryloywder ac eglurder ynghylch cyllid ar gyfer Trydan Gwyrdd Cymru. Yn wahanol i Ynni Cymru a Gwasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru, nid oes gan Trydan Gwyrdd Cymru BEL ar wahân. Er ein bod yn nodi bod £4.5m o gyfalaf wedi'i ddyrannu i Trydan Gwyrdd Cymru i gefnogi datblygu asedau, nid yw'n glir ym mha BEL y mae hwn. Mae swm y refeniw a ddyrannwyd ar gyfer 2024-25 i gefnogi ei waith hefyd yn aneglur. Byddem yn croesawu esboniad gan y Gweinidog ar y materion hyn.

Yn ymateb i'n hadroddiad ar y gyllideb ddrafft ar gyfer 2023-24, dywedodd y Gweinidog wrthym fod gwaith ar y gweill i ddatblygu dulliau ariannu i sicrhau bod modd cadw perchnogaeth Gymreig ar brosiectau ynni adnewyddadwy ar yr ystâd gyhoeddus. Byddem yn ddiolchgar am eglurhad gan y Gweinidog ar y mater hwn.

Nodwn y dyraniad cyfalaf o £10m yn y gyllideb ddrafft ar gyfer Ynni Cymru. Byddem yn croesawu eglurhad ar pa brosiectau/allbynnau y bydd hyn yn eu cyflawni.

Argymhellion

Recommendation 34. Dylai'r Gweinidog:

- darparu manylion am waith a wnaed gan Lywodraeth Cymru i asesu anghenion buddsoddi tymor byr a chanolig ar gyfer cyflawni ei thargedau ynni adnewyddadwy newydd; a
- esbonio sut mae'r targedau hyn wedi dylanwadu ar ddyraniadau cyllideb ddrafft 2024-25.

Recommendation 35. Dylai'r Gweinidog egluro sut mae hi'n gweithio ar y cyd â gweinidog yr Economi i ddatblygu sgiliau ac arbenigedd o fewn y gweithlu i gefnogi cyflawni'r targedau ynni adnewyddadwy newydd.

Recommendation 36. Dylai'r Gweinidog roi rhagor o fanylion am nodau Trydan Gwyrdd Cymru; ei hamcanion tymor byr, canolig a hir; a threfniadau gweithredol rhwng y cwmni a Llywodraeth Cymru.

Recommendation 37. Dylai'r Gweinidog egluro:

- y dyraniad refeniw yng nghyllideb ddrafft 2045-25 i gefnogi gwaith Trydan Gwyrdd Cymru; a
- sy'n BEL y dyraniad cyfalaf o £4.5m ar ei gyfer Trydan Gwyrdd Cymru sy'n eistedd o fewn, a pha allbynnau y disgwylir i'r dyraniad hwn eu cyflawni.

Recommendation 38. Dylai'r Gweinidog sicrhau, ar gyfer cyllidebau drafft yn y dyfodol, fod gan Trydan Gwyrdd Cymru BEL ar wahân (yn unol â'r dull a ddefnyddir ar gyfer Ynni Cymru a Gwasanaeth Ynni Llywodraeth Cymru) i wella tryloywder a chraffu cymorth.

Recommendation 39. Dylai'r Gweinidog roi'r wybodaeth ddiweddaraf am gwaith i ddatblygu dulliau ariannu i sicrhau y gellir cadw perchnogaeth Gymreig ar brosiectau ynni adnewyddadwy ar raddfa fawr ar y stad gyhoeddus yn y dyfodol.

Recommendation 40. Dylai'r Gweinidog egluro pa brosiectau/allbynnau y disgwylir i'r dyraniad cyfalaf gwerth £10m ar gyfer Ynni Cymru eu cyflawni.

6. Gwastraff

Cefnogi'r economi gylchol

81. Mae'r BEL 'Adnoddau a'r Economi Gylchol' yn dangos gostyngiad yn y dyraniad refeniw o £35.2m i £32.4m a gostyngiad yn y dyraniad cyfalaf o £60m i £46.9m.

82. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn dweud bod y gyllideb ddrafft yn darparu ar gyfer y gwaith sy'n gysylltiedig â chyflawni'r Rheoliadau Ailgylchu yn y Gweithle a datblygu'r ddeddfwriaeth ar gyfer Cyfrifoldeb Cynhyrchydd Estynedig (EPR) a Chynllun Dychwelyd Ernes (DRS) ond nid yw'n cyfeirio at ddyraniadau penodol.

83. Mewn tystiolaeth lafar, dywedodd y Gweinidog wrth yr Is-bwyllgor:

"We don't anticipate [the reduction in allocation] to impact the pace and momentum of the work to support local authorities, or the continuation of the rollout of the ultra-low emission vehicles".

84. Ychwanegodd bod hyn yn wir mewn manau eraill yn y MEG, a'u bod yn bwriadu eu gyflwyno ar raddfa fawr, ond nid ydynt yn gallu gwneud hynny. Maent yn gallu ei gynnal, ond maent wedi gorfod gwneud y toriad yn rhywle.

85. Dywedodd y Gweinidog fod pedwar o'r 22 o awdurdodau lleol wedi cyrraedd y targed statudol o ailgylchu 70% erbyn 2025, a bod tri awdurdod arall o fewn 2% i'r targed. Dywedodd, os ydym am sicrhau bod y gwelliant hwnnw yn cael ei wneud, yna bydd angen i'r grant rheoli gwastraff wneud cyfraniad pwysig at hyn, a bydd unrhyw ostyngiad yn ei gwneud yn anoddach cyrraedd y targed hwnnw ledled Cymru.

Cynllun Cymunedau y Dreth Gwarediadau Tirlenwi

86. Bu gostyngiad o £1m yn y dyraniad ar gyfer y Cynllun Cymunedau y Dreth Gwarediadau Tirlenwi (o £1.5m yng Nghyllideb Ddangosol Derfynol 2024-25 i £0.5m yng nghyllideb ddrafft 2024-25).

87. Mae WCVA ac Ymddiriedolaeth Natur Cymru wedi codi pryderon am ddod â'r Cynllun i ben. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn dweud, "Mae'r gyllideb ar gyfer 2024-25 i barhau â'r ymrwymadau presennol a wnaed eisoes".

Ein barn ni

Mae gan Gymru hanes trawiadol o dda o ran ailgylchu. Er bod cyfraddau ailgylchu yn parhau i fod yn uwch na gweddill y DU, ystadegau diweddaraf (Rhagfyr 2023) yn awgrymu bod y cynnydd wedi arafu. O ystyried hyn, rydym yn pryderu am effaith y gostyngiad mewn cyllid ar gyflawni'r targed statudol o ailgylchu 70% erbyn 2025. Mae'r Gweinidog wedi awgrymu na fydd y gostyngiad yn effeithio ar gyllid grant i gefnogi awdurdodau lleol i gyrraedd y targed statudol. Fodd bynnag, mae naratif Cyllideb Ddrafft Llywodraeth Cymru yn awgrymu fel arall (gan gyfeirio at effeithiau ar gymorth i wasanaethau rheng flaen mewn awdurdodau lleol). Byddem yn ddiolchgar am eglurhad gan y Gweinidog ar y mater hwn.

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i weithio gydag awdurdodau lleol a phartneriaid allweddol i ddatblygu targedau ailgylchu statudol newydd y tu hwnt i 70%. Byddem yn croesawu diweddariad gan y Gweinidog ar sut y mae'r gwaith hwn yn dod yn ei flaen.

Rydym wedi mynegi rhwystredigaeth yn flaenorol ynghylch yr oedi wrth gyflwyno Cynllun Dychwelyd Ernes (DRS). Rhoddodd y Gweinidog sicrwydd inni: nad oes rheswm pam na ellir dod i gytundeb ar gwmpas y cynllun. Byddem yn croesawu esboniad gan y Gweinidog ar ddyraniad cyllideb i baratoi ar gyfer cyflwyno'r DRS, sydd ar y gweill ar hyn o bryd ar gyfer mis Hydref 2025.

Rydym yn nodi pryderon rhanddeiliaid ynghylch dyfodol y Cynllun Cymunedau y Dreth Gwarediadau Tirlenwi. Dylai'r Gweinidog egluro ei safbwynt ar ddyfodol y Cynllun ac egluro sut y bydd effaith y cyllid gostyngol ar gyfer y Cynllun yn cael ei monitro.

Argymhellion

Recommendation 41. Dylai'r Gweinidog egluro a fydd cyllid grant ar gyfer awdurdodau lleol ar gyfer 2024-25 yn cael ei gynnal i gefnogi'r targed statudol o ailgylchu o 70% erbyn 2025.

Recommendation 42. Dylai'r Gweinidog egluro sut y bydd effaith y gostyngiad mewn dyraniad refeniw a chyfalaf ar gyfer 2024-25 ar gynnydd tuag at dargedau gwastraff ar gyfer 2025 (a nodir yn Beyond Recycling) yn cael ei monitro.

Recommendation 43. O fewn chwe mis i gyhoeddi'r adroddiad hwn, dylai'r Gweinidog adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ar gynnydd tuag at ddatblygu targedau ailgylchu statudol newydd.

Recommendation 44. Dylai'r Gweinidog ddarparu manylion dyraniad cyllideb ar gyfer 2024-25 i baratoi ar gyfer cyflwyno'r Cynllun Dychwelyd Ernes a'r Cyfrifoldeb Estynedig Cynhyrchwyr.

Recommendation 45. O fewn chwe mis i gyhoeddi'r adroddiad hwn, dylai'r Gweinidog adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ar gynnydd tuag at gyflwyno'r Cynllun Dychwelyd Adnau. Dylai hyn gynnwys a yw'r DRS yn parhau i fod ar y trywydd iawn i fynd yn fyw ym mis Hydref 2025.

Recommendation 46. Dylai'r Gweinidog:

- esbonio sut y bydd effaith y gostyngiad mewn cyllid ar gyfer Cynllun Cymunedau y Dreth Gwarediadau Tirlenwi yn cael ei monitro; a
- egluro ei safbwynt ar ddyfodol y Cynllun.

7. Cyfoeth Naturiol Cymru

88. Yng nghyllideb ddrafft 2024-25, dyraniad adnoddau CNC yw £88.2m, cynnydd o £18.5m o'r gyllideb ddangosol, sy'n deillio o gyfuniad o drosglwyddiadau o fewn MEG a dyraniadau o gronfeydd wrth gefn (£17.5m). Yn ogystal, cyllideb cyfalaf CNC yw £25m, cynnydd o £22.8m o'r gyllideb ddangosol.

89. Pwysleisiodd tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog y cydweithio parhaus rhwng ei swyddogion a CNC. Nod y bartneriaeth hon yw sicrhau bod adnoddau CNC yn gymesur â'u hanghenion ac yn cyd-fynd â'u cyfrifoldebau statudol a'u hymrwymiaadau Rhaglen Lywodraethu. Mae CNC a Llywodraeth Cymru wedi datblygu Cytundebau Lefel Gwasanaeth (CLG) mewn deg maes blaenoriaeth, gan nodi'r adnoddau sydd eu hangen i ddarparu gwahanol lefelau gwasanaeth. Mae CNC wedi dweud y bydd yn datblygu CLGau pellach i gwmpasu pob agwedd ar ei fusnes.

90. Ar 18 Ionawr 2024, dywedodd Clare Pillman, Prif Swyddog Gweithredol CNC, wrth y Pwyllgor hwn:

“we do not have the resources that we had, and we are having to prioritise really ruthlessly, and the services that we will deliver will be affected. You cannot work with a lower budget and fewer people and deliver the same services.”

91. Mewn tystiolaeth ysgrifenedig, mynegodd y Gweinidog Newid Hinsawdd ei hymrwymiad i gau'r bwlch cyllido yn barhaol i CNC. Dywedodd y Gweinidog ei bod wedi cytuno ym mis Ebrill i roi £18.2m ychwanegol i CNC ar gyfer y cyfnod 2023-24. Roedd y Gweinidog ac arweinwyr CNC yn credu i ddechrau y byddai'r cynnydd yn ddigon i gau bwlch ariannu CNC. Fodd bynnag, roedd amgylchiadau annisgwyl, gan gynnwys chwyddiant uchel a phwysau cyflog staff, yn golygu nad oedd hynny'n wir.

92. Mae CNC yn wynebu heriau ariannol ychwanegol oherwydd incwm cyfnewidiol o bren, ffynhonnell refeniw sylweddol i'r sefydliad. Mae'r gostyngiad diweddar yng nghostau pren wedi'u dilysu ledled y byd wedi arwain at ostyngiad dramatig yn yr incwm hwn. Awgrymodd y Gweinidog fod incwm pren yn mynd yn uniongyrchol i'r llywodraeth, a fyddai'n ariannu CNC ar sail gofynion gwasanaeth. Byddai'r newid hwn yn amddiffyn CNC rhag amrywiadau yn y farchnad, ond mae'r cyfyngiadau presennol ar y gyllideb a thrafodaethau parhaus gyda'r Trysorlys yn cymhlethu'r mater. Dywedodd y Gweinidog:

“That’s an ongoing conversation with the Treasury; it’s obviously a much more difficult conversation with the Treasury given the budgetary constraints we’re currently under, but it does mean that NRW are having to balance a market force as well as everything else that they’ve got to manage, which I’m very sorry not to have been able to sort this year.”

Ein barn ni

Rydym yn croesawu ymrwymiad y Gweinidog i gau bwlch cyllido CNC yn barhaol. Nodwn, fodd bynnag, fod amgylchiadau annisgwyl fel lefelau chwyddiant uchel a phwysau cyflog staff wedi golygu nad yw'r cyllid ychwanegol hwn wedi pontio'r bwlch yn llawn fel y gobeithiwyd. Rydym yn croesawu ymhellach fwriad y Gweinidog i danlinellu'r cynnydd o £18.2 miliwn yn nyraniad cyllideb CNC.

Dyweddodd Clare Pillman wrth y Pwyllgor y bydd y gostyngiad mewn cyllid yn y tymor real yn effeithio'n uniongyrchol ar allu CNC i ddarparu gwasanaethau. Byddem yn ddiolchgar am ragor o fanylion gan y Gweinidog am unrhyw drafodaethau y mae hi wedi'u cael gyda CNC am y gwasanaethau a fydd yn cael blaenoriaeth, a'r rhai a fydd yn cael eu lleihau neu na fyddant yn cael eu darparu.

Rydym eisoes wedi nodi ein cefnogaeth i gytundebau lefel gwasanaeth fel mecanweithiau i sicrhau bod adnoddau CNC yn adlewyrchu eu dyletswyddau a'u swyddogaethau statudol. Nodwn, hyd yn hyn, bod cytundebau lefel gwasanaeth wedi cael eu datblygu ar draws deg maes blaenoriaeth, ac mae cynlluniau ar gyfer cytundebau lefel gwasanaeth i gwmpasu'r agweddau sy'n weddill ar ei fusnes. Hoffem amlinellid o gam nesaf y gwaith CLG, gan gynnwys yr ardaloedd sydd i'w cynnwys a llinell amser ar gyfer eu datblygu a'u gweithredu.

Rydym yn nodi'r her sylweddol i CNC a berir gan yr incwm amrywio o bren, sy'n ffynhonnell refeniw allweddol. Credwn fod y Gweinidog wedi awgrymu y gallai ailstrwythuro model cyllido CNC fel y bydd incwm pren yn mynd yn uniongyrchol i Lywodraeth Cymru roi sicrwydd ychwanegol i CNC. Byddem yn ddiolchgar am ddiweddariad gan y Gweinidog o fewn y chwe mis nesaf ar y cynnydd tuag at ddatrys y mater hwn.

Argymhellion

Recommendation 47. Dylai'r Gweinidog ddarparu amlinelliad manwl o gam nesaf datblygu Cytundebau Lefel Gwasanaeth. Dylai hyn gynnwys y meysydd i'w cwmpasu a'r amserlenni ar gyfer eu gweithredu.

Recommendation 48. Dylai'r Gweinidog gynnal trafodaethau pellach gyda CNC am effaith y gostyngiad mewn termau real mewn cyllid ar allu CNC i ddarparu ei wasanaethau. Dylai'r Gweinidog adrodd yn ôl i'r Pwyllgor ar ganlyniadau'r trafodaethau hyn a dylai gynnwys gwybodaeth am y meysydd gwasanaeth yr effeithir arnynt.

Recommendation 49. Dylai'r Gweinidog ddiweddarau'r Pwyllgor o fewn y chwe mis nesaf ar y cynnydd tuag at ailstrwythuro model cyllido CNC ynghylch incwm pren.

8. Dŵr a Llifogydd

93. Mae BEL 2230 'Rheoli Perygl Llifogydd a Chyflawni Polisi Dŵr' yn dangos gostyngiad cyffredinol o £33.5m yn y dyraniad refeniw o £52.4m (Cyllideb Derfynol Ddangosol 2024-25) i £18.9m. Mae hyn yn cynnwys £8.5m, sydd wedi'i ail-flaenoriaethu, a £25m wedi'i drosglwyddo o fewn y MEG. Bu gostyngiad yn y dyraniad cyfalaf o £49m i £27m (£22m wedi'i drosglwyddo o fewn yr MEG).

Rheoli perygl llifogydd ac erydu arfordirol

94. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn amlygu ymrwymiad Llywodraeth Cymru i ariannu mesurau ychwanegol i amddiffyn o leiaf 45,000 o gartrefi rhag llifogydd. Yn 2022-23, cytunwyd ar gyllideb gyfalaf tair blynedd gwerth cyfanswm o £102 miliwn i ganiatáu i Lywodraeth Cymru "gynllunio ein buddsoddiad yn well o 2022/3 i 2024/5 i gefnogi cymunedau sydd mewn perygl". Yn 2023-24, dyrannwyd £75m o gyllid cyfalaf a refeniw i'r Rhaglen Rheoli Perygl Llifogydd ac Arfordir, "buddsoddiad uchaf mewn blwyddyn hyd yma" gan Lywodraeth Cymru.

Gwella ansawdd dŵr

95. Pwysleisiodd tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog bwysigrwydd "dull traws-sectoraidd integredig" i sicrhau gwelliant ansawdd dŵr hirdymor. Mae dros £40m o gyllid ychwanegol wedi'i ddarparu rhwng 2022-23 a 2024-25 i fynd i'r afael ag ansawdd dŵr.

96. Yn 2023-4, darparodd Llywodraeth Cymru gyllid cyfalaf o £15m i CNC i wella cydymffurfiaeth â Rheoliadau'r Amgylchedd Dŵr (Cyfarwyddeb Fframwaith Dŵr) (Cymru a Lloegr) 2017 a deddfwriaeth gysylltiedig.

97. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn amlygu bod cyllid o £1.1m ar gael i Fyrddau Rheoli Maetholion i gefnogi'r gwaith o gyflawni camau blaenoriaeth wrth fethu dalgylchoedd afonydd Ardal Cadwraeth Arbennig (ACA).

Ein barn ni

Mae angen brys i sicrhau bod buddsoddiad mewn rheoli perygl llifogydd yn cadw i fyny ag effeithiau cynyddol ddifrifol newid yn yr hinsawdd. Adroddiad diweddar CNC, [Gofyniad Buddsoddi Hirdymor ar gyfer Amddiffynfeydd Llifogydd](#) (Ionawr 2024), yn dangos bod angen lefelau cyllido 3.4 gwaith y rhai presennol i fynd i'r afael â'r perygl o lifogydd a grëwyd gan amcanestyniadau newid hinsawdd yn y dyfodol. Ar adeg pan fo angen cynyddu cyllid ar gyfer

rheoli perygl llifogydd, mae wedi cael ei leihau. Mae hyn yn anffodus. Byddem yn croesawu esboniad gan y Gweinidog ynghylch sut y bydd canfyddiadau adroddiad CNC yn cael eu defnyddio i lywio penderfyniadau gwariant yn y dyfodol.

Rydym yn pryderu am effaith y gostyngiad mewn refeniw ar gyflawni gweithgareddau perygl llifogydd awdurdodau lleol. Byddem yn croesawu esboniad gan y Gweinidog ar sut y bydd yr effaith ar barodrwydd perygl llifogydd yn cael ei monitro.

Bu gostyngiad sylweddol (£22m) yn y dyraniad cyfalaf ar gyfer rheoli perygl llifogydd a chyflawni polisi dŵr. Dylai'r Gweinidog egluro a yw hyn oherwydd diwedd y setliad tair blynedd (o £102m) ar gyfer y rhaglen cyfalaf llifogydd.

Nodwn fod £40m wedi'i ddyrannu rhwng 2022-2023 a 2024-25 i wella ansawdd dŵr. Byddem yn croesawu dadansoddiad o'r dyraniadau hyn a manylion y camau gweithredu a gyflwynwyd hyd yma.

Argymhellion

Recommendation 50. Dylai'r Gweinidog esbonio sut y bydd canfyddiadau adroddiad CNC, Gofyniad Buddsoddi Hirdymor ar gyfer Amddiffynfeydd rhag llifogydd (Ionawr 2024), yn cael eu defnyddio i helpu i lunio penderfyniadau buddsoddi yn y dyfodol ynghylch llifogydd a rheoli risg.

Recommendation 51. Dylai'r Gweinidog esbonio sut y bydd effaith y gostyngiad yn y dyraniad refeniw ar barodrwydd perygl llifogydd a'r ymateb i ddigwyddiadau llifogydd yn y dyfodol yn cael ei fonitro.

Recommendation 52. Dylai'r Gweinidog egluro'r gostyngiad o £22m yn y dyraniad cyfalaf ar gyfer 2024-25 ar gyfer rheoli perygl llifogydd a darparu polisi dŵr.

Recommendation 53. Dylai'r Gweinidog ddarparu dadansoddiad o'r £40m o ddyraniad rhwng 2022-2023 a 2024-25 i wella ansawdd dŵr. Dylai hyn gynnwys dyrannu hyd yma, camau gweithredu a gyflwynwyd, a manylion dyrannu ar gyfer 2024-25.

9. Llywodraethu amgylcheddol

Adnodd ar gyfer Asesydd Amgylcheddol Dros Dro Cymru

98. Ers mis Mawrth 2021, mae Llywodraeth Cymru wedi bod yn gweithredu mesurau diogelu'r amgylchedd dros dro i bontio'r bwlch rhwng diwedd cyfnod pontio Gadael yr UE a sefydlu corff llywodraethu amgylcheddol newydd i Gymru. Arweinir y mesurau gan Asesydd Diogelu'r Amgylchedd Dros Dro Cymru (IEPAW).

99. Dywedir ym mhapur tystiolaeth y Gweinidog, "Daw'r costau a ysgwyddir mewn perthynas â'r Asesydd Diogelu'r Amgylchedd o gyllideb £45,000 a neilltuir ar gyfer swyddogaethau Asesydd Interim Diogelu'r Amgylchedd Cymru".

Tuag at gorff llywodraethu amgylcheddol newydd

100. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i sefydlu dull llywodraethu amgylcheddol newydd cyn diwedd y Chweched Senedd. Ar 30 Ionawr 2024, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru Bapur Gwyn ar gyfer Bil ar Lywodraethu Amgylcheddol a Thargedau Bioamrywiaeth. Mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol drafft cysylltiedig yn darparu amcangyfrifon cost cychwynnol ar gyfer sefydlu corff newydd.

101. Mae tystiolaeth ysgrifenedig y Gweinidog yn dweud bod cyllideb o £480,000 ar gael ar gyfer gwaith tuag at sefydlu corff newydd. Mae'n nodi, "Nid oes disgwyl effaith ariannol lawn cynigion [y Papur Gwyn] tan ar ôl i'r Bil gael ei basio gan y Senedd, fyddai'n debygol o olygu blwyddyn ariannol 2026-27".

Ein barn ni

Yn dilyn argymhelliad a wnaed gan y Pwyllgor yn ei [Adroddiad ar weithrediad mesurau interim diogelu'r amgylchedd](#) (Medi 2022), cynhaliodd Llywodraeth Cymru adolygiad o adnoddau'r IEPAW. O ganlyniad i'r adolygiad, cynyddwyd cyllideb IEPAW ar gyfer 2023-24 £75,000, gan ganiatáu penodi Dirprwy IEPAW ac ar gyfer capasiti drafftio ychwanegol a chefnogaeth arbenigol a chyfreithiol. Mae'r dystiolaeth a gawsom gan y Gweinidog yn awgrymu na fu unrhyw gynnydd yng nghyllideb IEPAW ar gyfer 2024-25. Ailadroddwn yr angen i sicrhau bod adnoddau digonol ar gael i sicrhau y gall IEPAW gyflawni ei rôl yn effeithiol.

Ers dechrau'r Chweched Senedd rydym wedi bod yn galw ar Lywodraeth Cymru i gyflymu'r cynnydd tuag at sefydlu corff llywodraethu amgylcheddol newydd. Rydym yn falch felly bod y Papur Gwyn y Bil Llywodraeth Amgylcheddol a Thargedau Bioamrywiaeth wedi ei gyhoeddi o'r diwedd. Gofynnwn am sicrwydd gan y Gweinidog bod cyllid digonol ar gyfer gwasanaeth IEPAW ar gael tan fod y corff newydd wedi'i sefydlu.

Argymhellion

Recommendation 54. Dylai'r Gweinidog:

- egluro'r dyraniad cyllideb ar gyfer 2024-25 ar gyfer swyddogaethau Asesydd Diogelu'r Amgylchedd Dros Dro ar gyfer swyddogaethau Cymru (IEPAW). Os nad yw'r gyllideb yn cynnwys codiad o £75,000, dylai egluro'r rheswm; a
- ymrwymo i sicrhau bod cyllid digonol ar gael ar gyfer gwasanaeth IEPAW tan fod y corff llywodraethu amgylcheddol newydd wedi ei sefydlu.